

SECONDANT#2

Tijdschrift van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid
april 2010 | 24e jaargang | www.hetccv.nl

DE WOONGESCHIEDENIS VAN DADERS

LECTOR PUBLIC REASSURANCE MARNIX EYSINK SMEETS OVER VEILIGHEIDSBELEVING
VEILIGHEIDSTRENDS | BEDRIJVEN INVESTERINGSZONES

Inhoud

VERPLAATSINGS- GEDRAG DADERS

Dat de actieradius van criminelen beperkt is, wisten we al – zij opereren het liefst in hun eigen woonomgeving waar ze de weg weten. Maar ook voor buurten waar ze eerder hebben gewoond, hebben criminelen een voorkeur. Die kennis zou in opsporingsonderzoeken moeten meetellen.

6 Crimi-trends

12 VEILIGHEIDSGEVOELEN

Interview Lector Public Reassurance Marnix Eysink Smeets: "Er moet weer met nuance over veiligheid kunnen worden gesproken."

42 VEILIGHEIDSTRENDS

Onbegrensde preventie heeft een schaduwzijde, waarschuwt het Trendsignalement. Burgers die afwijken van de norm worden een potentiële bedreiging.

46 BEDRIJFSLEVEN>

INVESTERINGSZONES

Reportage Door een Bedrijven Investeringszone te creëren, kunnen ondernemers gezamenlijk voor een aantrekkelijke en veilige bedrijfsomgeving zorgen.

18

WERKVLOER> VEILIGHEIDSBELEVING

Fotoserie Zichtbare verbeteringen aan de leefomgeving, bijvoorbeeld door graffiti tegen te gaan, kunnen de veiligheidsgevoelens van burgers verbeteren.

34

ZINTUIGBEÏNVLOEDING

Interview Bernadette Schomaker, CCV: "Beïnvloeding via de zintuigen is een krachtige manier om effect te bereiken in het gedrag van mensen."

>> VASTE RUBRIEKEN

- 03 Redactioneel
- 04 Snippers
- 52 Column
- 53 Buitenlandse berichten
- 54 CCV-nieuws
- 55 Colofon

24

JEUGDROEPEN

Het zicht op problematische jeugdgroepen is verbeterd door rekening te houden met de mate van verstedelijking en bevolkingssamenstelling per regio.

38

OPENBARE RUIMTE

Wijkaanpakken zoals Thuis op Straat kunnen een bijdrage leveren aan meer sociale cohesie in de openbare ruimte.

28

EVENEMENTEN

Het organiseren van veilige evenementen ontstijgt het niveau van gemeenten. Binnen Veiligheidsregio's moet een eenduidige aanpak komen.

Omslag: Criminelen plegen na een verhuizing vaak bezoeken aan hun voormalige woonbuurt, waar ze de weg goed kennen / foto: Pallieter de Boer.

OUD EN VERTROUWD

Criminelen zijn vaak net 'gewone mensen'. Net als wij, raken ze vertrouwd met hun directe omgeving door activiteiten die bij het leven van alledag horen. Boodschappen doen we bijvoorbeeld bij onze favoriete supermarkt in onze eigen buurt. De kortste route daarheen volgen we blindelings. De plekken waar toezicht wordt uitgeoefend op fietsverboden, kennen we op ons op duimpje. En de cafés waar na lang wachten lauwe cappuccino wordt geserveerd, laten we links liggen. Wim Bernasco en Thessa Kooistra noemen dat in het hoofdartikel de *awareness space* van mensen: door regelmatig terugkerende activiteiten en verplaatsingspatronen leren mensen de fysieke en sociale kenmerken van hun omgeving goed kennen. Ook criminelen kennen hun woonbuurt door hun dagelijkse routine. Zij letten daarnaast ook op andere zaken, zoals: welke huizen zijn minder goed beveiligd en waar houden de burens een oogje in het zeil?

Uit onderzoek is bekend dat criminelen doorgaans in hun eigen buurt hun slag slaan. Nu stellen Bernasco en Kooistra vast dat daders na een

verhuizing nog vaak hun voormalige woonbuurt bezoeken, waar ze immers goed de weg kennen. Zij pleiten ervoor om die bevinding onderdeel te laten zijn van een geografisch daderprofiel. Hun onderzoek is deel van een onderzoeksprogramma van het NSCR naar de mobiliteit en spreiding van criminaliteit. Belangrijke wegbereiders voor dit onderwerp zijn Paul en Patricia Brantingham, het Canadese echtpaar dat mathematisch onderzoek heeft verricht naar de spreiding van criminaliteit in relatie tot buurten. Wetenschappelijk onderzoek naar verplaatsingsgedrag van daders kan op het eerste gezicht een abstracte activiteit lijken. Maar het inzicht dat daders vaak in hun oude buurt misdrijven plegen, kan in de praktijk een wezenlijk brokje informatie betekenen voor politiemensen die alle stukjes van de puzzel bijeen proberen te brengen. Nog veel meer puzzelstukjes kunnen in de toekomst volgen. Hoezo ivoren toren van de wetenschap? << Alfred Hakkert

Na een verhuizing blijft de voormalige woonomgeving nog enige tijd bekend terrein. Na verloop van tijd verdwijnt de kennis van de oude omgeving / foto: Pallieter de Boer

Snippers

Tekst Lynsey Dubbeld. Aankondigingen, publicaties, persberichten en dergelijke kunnen aan de redactie worden gestuurd p/a Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, red. SECONDANT, Postbus 14069, 3508 SC Utrecht.

E-mail secondant@hetccc.nl

ZIN EN ONZIN VAN SOCIALE COHESIE

Van de auteurs van een boek met de titel *De sociale cohesie voorbij* hoeven we weinig enthousiasme over burennetwerken, buurtverenigingen en burgerparticipatie te verwachten. Toch doen Bas van Stokkom en Nelleke Toenders buurtactivisme niet in de ban. In achterstandswijken kunnen bewoners die zich betrokken voelen bij hun buurt namelijk

een belangrijke bijdrage leveren aan veiligheid en leefbaarheid, betogen ze.

Het stimuleren van buurtnetwerken in achterstandsbuurtten wordt de laatste jaren in steeds bredere kring gezien als onmisbare stap op de weg naar floreerende prachtwijken. Sterke binding tussen burens zorgt ervoor dat zij actiever in hun buurt worden en meer informele sociale controle op zich nemen, is de gedachte. En dat verbetert veiligheidsgevoelens en vermindert onveiligheid. Van Stokkom en Toenders bekritisieren dit verklaringsmodel. Het zoeken naar een herstel van sociale cohesie is volgens hen in wijken met veel mobiliteit, wantrouwen en sociaal isolement een nostalgische reflex die de aanpak van alledaagse leefbaarheidsproblemen in kansarme buurten niet ten goede komt.

De sociale cohesie voorbij verkent de verschillende vormen van buurtactivisme en identificeert kansrijke strategieën om veiligheids- en leefbaarheidsproblemen te bestrijden. Op basis van literatuuronderzoek en interviews met actieve bewoners en wijkprofessionals, bepleiten de auteurs vijf manieren om bewonersparticipatie te bevorderen; van het creëren van ontmoetingskansen in de buurt tot het instellen van een duurzame overlegstructuur tussen bewoners en professionals. Zo komen ze tot de verrassende conclusie dat burgeractivisme in probleemwijken staat of valt met de daadkracht van professionals.

Bas van Stokkom en Nelleke Toenders,
De sociale cohesie voorbij. Actieve burgers in achterstandswijken, Amsterdam, Amsterdam University Press, ISBN 978 90 8555 018 1.

VEILIGHEID EN SPONTANITEIT

“Ik heb zelf buiten voor mijn deur een bank neergezet. Daar heeft de deelgemeente een sticker op geplakt met de tekst ‘Deze bank wordt weggehaald’. Dat is dan omdat er geen precariobelasting voor wordt betaald. Maar ik ga de bank niet weghalen, geen denken aan. Burgemeester Cohen wil toch zo graag dat er weer ogen op de straat komen?” Dat zegt architect Marlies Rohmer in *Omstreden ruimte. Over de organisatie*

van spontaniteit en veiligheid. Haar uitspraak illustreert de actuele trend die centraal staat in de bundel met dertien essays: de groeiende behoefte aan repressie en regulering in stedelijke publieke ruimtes.

In hun inleiding bij *Omstreden ruimte* benadrukken Hans Boutellier, Nanne Boonstra en Marcel Ham het belang van spontaniteit en toevallige ontmoetingen in de openbare sfeer. Een levendige openbare ruimte is een voorwaarde voor sociale binding en integratie. Bovendien fungeren burgers die zich ongedwongen op straat begeven als ogen en oren waarmee criminaliteit en overlast kunnen worden voorkomen. De toenemende regulering van publieke plaatsen – zoals die bijvoorbeeld tot uiting komt in de toepassing van gebiedsverboden, Mosquito’s en cameratoezicht – heeft dan ook negatieve neveneffecten. Burgers raken de grip op hun buurt kwijt,

de omgangsvormen in het sociale verkeer laten te wensen over en veiligheidsgevoelens in uitgaansgebieden nemen nauwelijks toe, blijkt uit diverse bijdragen in de bundel.

Omstreden ruimte bespreekt niet alleen het dilemma tussen grimmige veiligheidsinterventies en gezellig samenzijn op straat. Verschillende auteurs verkennen de voorwaarden waaronder alledaagse ontmoetingen in winkelgebieden, uitgaanscentra en stadspaleizen kunnen opbloeien. Want ook al heeft Nederland nauwelijks nog vrije stad, net zoals er weinig vrije natuur meer is, de bank van Marlies Rohmer staat toch maar mooi voor haar voordeur.

Hans Boutellier, Nanne Boonstra, Marcel Ham (red.),
Omstreden ruimte. Over de organisatie van spontaniteit en veiligheid, Uitgeverij Van Genneep, Amsterdam, ISBN 978 90 5515 452 4.

ACQUISITIEFRAUDE

Ondernemers die een factuur krijgen voor een nieuwe milieubelasting voor Europese bedrijven, zullen niet meteen aan acquisitiefraude denken. Toch wordt de methode, waarbij malafide bedrijven op slinkse wijze gebruik maken van het logo en beeldmerk van bestaande organisaties, internationaal toegepast. Dat blijkt uit *Misleidende handelspraktijken*. Een onderzoek naar de aard, achtergronden en aanpak van acquisitiefraude in Nederland, het eerste omvangrijke Nederlandse onderzoek naar de problematiek.

Op basis van onderzoek bij onder andere het Steunpunt Acquisitiefraude, de centrale aangiftebalies van de 25 politiekorpsen en vier grote banken, laten Krista Huisman en Henk van de Bunt zien hoe divers het fenomeen acquisitiefraude is. De malafide praktijken variëren van nota's voor nooit geleverde diensten en perperde advertenties voor een tijdschrift met een oplage van 300 stuks tot telefoontjes van nepoverheidsorganisaties over de verplichting een ondernemersbijdrage te betalen. De methoden hebben met elkaar gemeen dat malafide actoren een rechtsgeldige overeenkomst tot stand weten te brengen waarmee de klant een betalingsverplichting aangaat, terwijl een deugdelijke tegenprestatie achterwege blijft.

Hoewel de omvang van acquisitiefraude in Nederland moeilijk te bepalen is, schat het Steunpunt Acquisitiefraude – waar ondernemers melding kunnen doen

van misleidende handelspraktijken – de schadepost op zo'n 400 miljoen euro per jaar. In de Nederlandse bankrekeningen van de malafide ondernemingen die Huisman en Van de Bunt bekeken, waren omzetten van enkele miljoenen geen uitzondering.

Misleidende handelspraktijken constateert dat de preventie, opsporing en vervolging van acquisitiefraude verbetering behoeft. Op preventief vlak liggen er bijvoorbeeld taken voor de overheid (die ondernemers kan voorlichten over risico's), financiële dienstverleners (die alerter kunnen reageren op verdachte bv's) en organisaties die hun portretrecht misbruikt zien.

Krista Huisman en Henk van de Bunt, *Misleidende handelspraktijken*. Een onderzoek naar de aard, achtergronden en aanpak van acquisitiefraude in Nederland, Boom Juridische uitgevers, Den Haag, ISBN 978 90 8974 224 7.

DE PUBLIEKE ZAAK

Publiek-private samenwerking, vitale infrastructuur, nodale oriëntatie, *reassurance policing*. Het zijn termen waar hoogleraar Bob Hoogenboom van gruwelt. De veiligheidsdiscussie in Nederland wordt gedomineerd door specialisten die met dit jargon het verkokerde beleid in stand houden. Wat we nodig hebben, schrijft Hoogenboom in *De publiecke saeck*. *Politie en veiligheid in een verwilderde wereld*, zijn 'onafhankelijke veiligheids-

geesten' die bereid zijn zich te buigen over paradoxen, dilemma's en tegenstrijdigheden.

Dat de huidige veiligheidspraktijk bolstaat van netelige kwesties blijkt wel uit de zestien essays, beschouwingen en columns die zijn gebundeld in *De publiecke saeck*. Het boek gaat bijvoorbeeld over de wrijving tussen burgerparticipatie en de kernfunctie van de politie, de verkokering van de rechtshandhaving, de privatisering van de veiligheidzorg en de discutabele aannames van het witwasbeleid. Ook over de 'verwildering van de samenleving' maakt Hoogenboom zich boos, want het cultuurpessimisme dat er achter schuilt, is in zijn ogen te negatief en te absoluut.

Centraal in Hoogenbooms pleidooi voor een herwaardering van de 'publiecke saeck' staan de essentiële functies van het politiewerk. In het huidige veiligheids-

beleid zijn kerntaken van de politie gefragmenteerd en ondergesneeuwd geraakt, betoogt Hoogenboom in verschillende hoofdstukken van zijn boek. Door de nadruk op *community policing* en *restorative justice* zijn bemiddelende wijkagenten het ideaaltypische beeld van politiewerk geworden. Daardoor blijft een groot deel van de centrale politieactiviteiten onderbelicht en wordt vergeten dat de verhouding tussen burgers en het bevoegd gezag fundamenteel asymmetrisch is. De duizenden snelheids-overtredingen die dagelijks door dienders worden vastgelegd en het geweldsmonopolie van de politieorganisatie maken wel duidelijk dat zo een verkeerd beeld van de politiewerkelijkheid wordt geschetst.

Bob Hoogenboom, *De publiecke saeck*. *Politie en veiligheid in een verwilderde wereld*, Boom Juridische uitgevers, Den Haag, ISBN 978 90 8974 179 0.

Misdrijf vaak in voormalige woonbuurt dader

TERUG NAAR VERTROUWD TERREIN

Crimi-trends

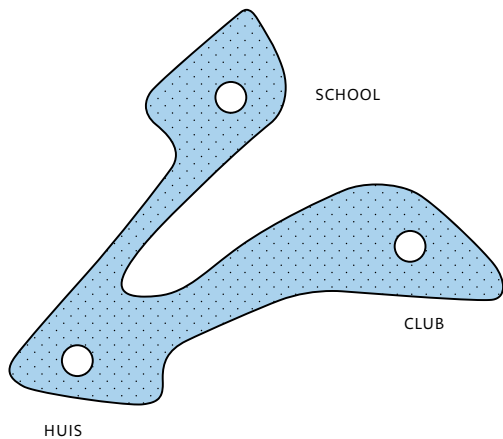
Criminelen slaan vaak toe in hun eigen buurt, die ze als hun broekzak kennen. Ook na een verhuizing zoeken ze hun oude buurt nog graag op, blijkt uit onderzoek. Ze plegen vooral misdrijven in hun voormalige woonomgeving als ze daar lang gewoond hebben en nog maar pasgeleden vertrokken zijn. Rekening houden met de woongeschiedenis van verdachten kan daarom bijdragen aan betere opsporing van misdrijven, stellen *Wim Bernasco* en *Thessa Kooistra*.

Daders kennen de fysieke en sociale kenmerken van hun voormalige buurt. Zij weten waar zich mogelijke doelen bevinden en waar toezicht wordt uitgeoefend / foto: Pallieter de Boer.

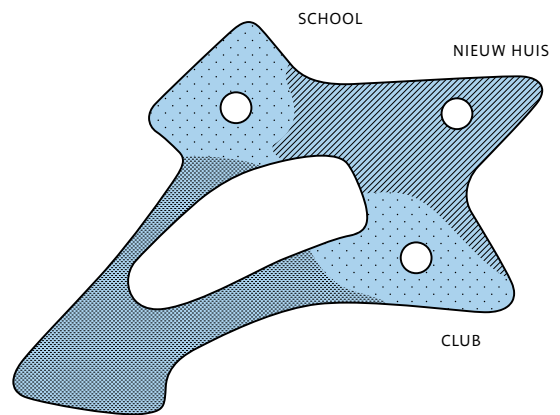
Figuur 1a> Veranderende awareness space door verhuizing

Voor verhuizing

Figuur 1b> Veranderende awareness space door verhuizing

Kort na verhuizing

door Wim Bernasco en Thessa Kooistra

Wim Bernasco is senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) in Amsterdam. Thessa Kooistra is inspecteur bij het district Utrecht Stad, wijkteam Binnenstad van het regionale politiekorps Utrecht.

Misdadigers hebben een beperkte actieradius. Ze plegen misdrijven vaak in hun eigen woonomgeving. Dit artikel toont, aan de hand van twee recent afgesloten onderzoeken, aan dat daders niet alleen vaak in toeslaan in hun huidige woonbuurt, maar ook relatief vaak in een voormalige woonbuurt. Dit komt doordat zij nog op de hoogte zijn van de fysieke en sociale kenmerken van hun voormalige woonbuurten, zoals mogelijke doelwitten, de lokale infrastructuur en de gebruikelijke vormen van toezicht en controle.

VERANDERENDE KENNIS VAN DE OMGEVING

Mensen leren hun omgeving kennen via regelmatig terugkerende activiteiten en verplaatsingspatronen. Iemand's *awareness space* bestaat uit de locaties waar hij of zij regelmatig verkeert, de routes die hij of zij gewoonlijk tussen die locaties aflegt, en het gebied dat binnen het gezichtsveld van die locaties en routes ligt.

Wanneer iemands activiteitenpatroon een wijziging ondergaat, bijvoorbeeld door een verandering van werkkring, dan verandert geleidelijk ook de awareness space. Langzamerhand leert men de nieuwe werkplek, de omgeving ervan en de route erheen kennen, en langzamerhand neemt ook de kennis af van de voormalige werkplek en route. Omdat de eigen woning een centrale plaats inneemt in de awareness space, leidt een verhuizing vaak tot een ingrijpende verandering van het activiteitenpatroon, zelfs als het een verhuizing binnen dezelfde woonplaats betreft. Kort na een verhuizing

verkeren mensen in een overgangsperiode: hun awareness space bestaat nog deels uit afnemende kennis gebaseerd op hun oude activiteitenpatroon, en deels uit groeiende kennis gebaseerd op hun nieuwe activiteitenpatroon. Dit wordt op eenvoudige wijze geïllustreerd in Figuur 1, waarin de awareness space van een individu voor verhuizing bestaat uit de omgeving van zijn huis, school en sportclub, en na de verhuizing uit dezelfde school en sportclub, en zijn nieuwe woning. In de periode na de verhuizing verdwijnt zijn kennis over de omgeving van de voormalige woning, terwijl hij de omgeving van de nieuwe woning juist beter leert kennen.

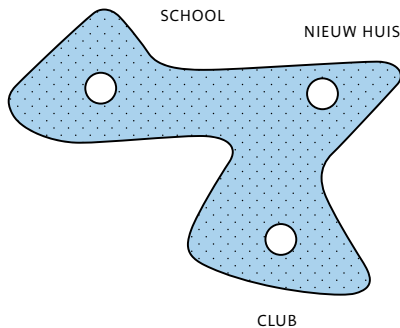
Het verschijnsel van veranderende ruimtelijke kennis na een verhuizing is natuurlijk ook van toepassing op degenen die misdrijven plegen. Dat roept een aantal intrigerende vragen op over de rol van hun huidige en hun voormalige woonbuurt. Zo weten we wel dat daders vaak in hun (huidige) eigen woonbuurt toeslaan, maar doen ze dat ook als ze er recent zijn komen wonen? Blijven ze actief in hun voormalige woonbuurt, en zo ja, hoe lang blijven ze daar actief? Plegen zij vooral kort na de verhuizing misdrijven in de voormalige woonomgeving, omdat zij zich daar nog op bekend terrein bevinden? Wordt die neiging minder naarmate de verhuizing langer geleden is, als de herinnering aan de voormalige woonomgeving is vervaagd? Pleegt men minder snel een misdrijf in een voormalige woonomgeving waar men maar kort woonde, dan in één waar men jarenlang woonde?

ONDERZOEK

Uit twee recente onderzoeken (zie kader) blijkt dat misdadigers inderdaad de neiging vertonen om misdrijven te plegen in hun voormalige woonomgeving. In het eerste onderzoek werden de gegevens gebruikt van 3784 verdachten over wie persoons- en delictgegevens waren opgenomen in het

Figuur 1c> Veranderende awareness space door verhuizing

Lang na verhuizing

Herkenningssysteem van het politiekorps Haaglanden, en die in de periode 2004-2005 verdacht waren geweest van woninginbraak, autokraak, overval of mishandeling. Er is voor enkele veel voorkomende misdrijven gekozen om te kunnen verifiëren dat de bevindingen op meerdere typen misdrijven van toepassing zijn.

In het tweede onderzoek werden de gegevens van 276 verdachten gebruikt die geregistreerd stonden in het Landelijk Overvallen Registratie Systeem (LORS) dat door het Korps Landelijke Politie Diensten (KLPD) beheerd wordt. Het LORS bevat gegevens over overvallen op vestigingen in de detailhandel en andere bedrijven. De geselecteerde personen waren verdacht van een of meer overvallen in de periode 2004-2005 en hadden deze overval – voor zover uit de gegevens bleek – alleen uitgevoerd. Om van de verdachten te achterhalen waar zij gewoond hebben en wanneer dat was, is bij beide onderzoeken gebruik gemaakt van de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA). De GBA is een landelijk systeem waarmee de Nederlandse gemeenten gegevens over hun ingezetenen registreren en uitwisselen, waaronder woonadressen.

In beide onderzoeken is het cijferdeel van de postcode van een adres gebruikt als aanduiding van een buurt, bijvoorbeeld 2566 is de postcode van de Vogelwijk in Den Haag. Er zijn in Nederland 4000 postcodegebieden. Ten behoeve van de leesbaarheid, spreken we in het vervolg van dit artikel over buurten of over woonbuurten in plaats van over postcodegebieden. Bij de analyse van de gegevens is het uitgangspunt dat het misdrijf weliswaar gepleegd is in een van de 4000 Nederlandse buurten, maar dat het misdrijf ook elders gepleegd had kunnen worden. De vraag is dan wat de gekozen buurt van de 3999 andere buurten onderscheidt. De relevante kenmerken bij woninginbraak zijn bijvoorbeeld

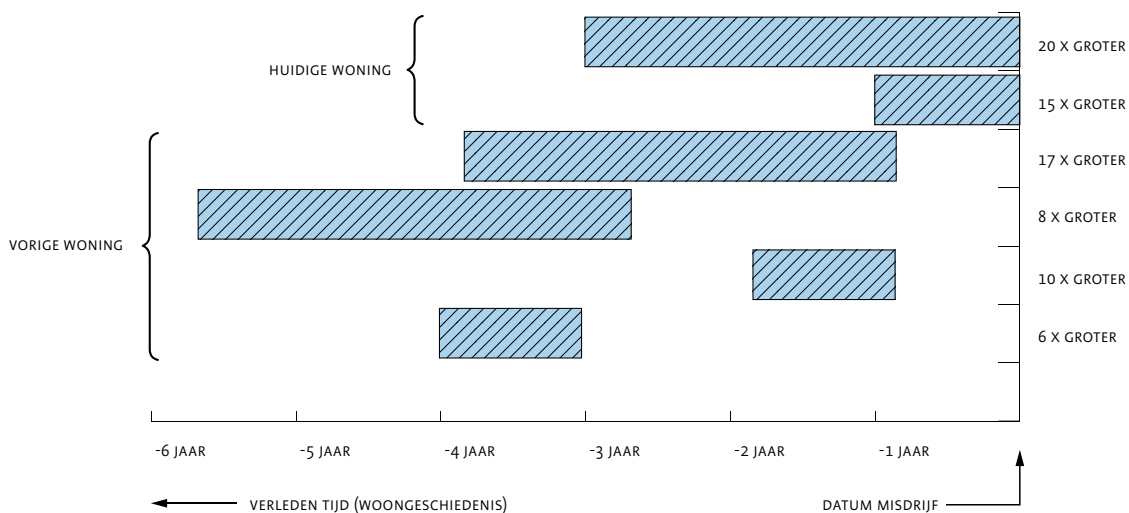
het aantal woningen en of het om een rijke of een arme buurt gaat. Bij overvallen spelen onder meer het aantal en de aard van de aanwezige detailhandelbedrijven, en de toegankelijkheid vanaf snelwegen een rol. Dergelijke verschillen zijn wel in de uitkomsten verdisconteerd, maar worden in dit artikel verder buiten beschouwing gelaten. Het gaat ons immers om de rol van de woongeschiedenis van de individuele dader. Hieronder vallen meerdere vragen. Woonde de dader in deze buurt ten tijde van het misdrijf? Woonde de dader voorafgaand aan het misdrijf ooit in deze buurt? Hoe lang woonde de dader in de buurt? Hoe lang is het geleden dat de dader er woonde?

UITKOMSTEN

Wat is nu de rol van de woongeschiedenis van de dader bij de keuze van een pleegbuurt? Figuur 2 is een complexe grafiek die de belangrijkste uitkomsten van het onderzoek weergeeft. De figuur toont een tijdlijn die zes jaar terugloopt vanaf de datum van het misdrijf. Elk van de zes balken boven de tijdlijn geeft een voorbeeld van de plaats die een buurt in de woongeschiedenis van de dader kan innemen. De bovenste balk laat bijvoorbeeld zien dat de dader gedurende drie jaren voorafgaand aan het misdrijf in de buurt woonde en er nog steeds woonde ten tijde van het misdrijf. In de balk daaronder woonde hij op het moment van het misdrijf nog maar een jaar in die buurt. De onderste balk laat een situatie zien waarin de dader minder dan een jaar in de buurt woonde en er ten tijde van het misdrijf al drie jaar geleden vertrokken was. De getallen aan de rechterzijde laten zien hoeveel groter de kans is dat de dader in de betreffende buurt toeslaat dan in een soortgelijke buurt waar hij niet woont en nooit gewoond heeft.

Die kansverhouding is het grootst in een huidige woonbuurt waar de dader al meer dan twee jaar gewoond heeft (20 x 20 >>

Figuur 2 > In vergelijking tot een buurt waar de dader nooit gewoond heeft, is dat kans dat hij een pleegbuurt kiest in de omgeving van zijn:

groot), en bijna net zo groot in een voormalige buurt waar de dader meer dan twee jaar gewoond heeft en pas minder dan twee jaar geleden uit vertrokken is (17 ×). Ook een huidige woonbuurt waar de dader nog maar korter dan twee jaar woont is populair (10 ×). Naarmate de dader ergens korter gewoond heeft en naarmate het langer geleden is neemt die kans verder af. Maar een belangrijke bevinding blijft dat daders geneigd zijn om niet alleen in hun huidige woonbuurt hun slag te slaan, maar ook in buurten waar zij voorheen gewoond hebben. Zelfs als dat kort was en lang geleden (6x). De resultaten in Figuur 2 zijn afkomstig uit het landelijke onderzoek naar overvallers, maar zijn in overeenstemming met de bevindingen uit het onderzoek in de regio Haaglanden naar de daders van overvallen, woninginbraken, autokraken en mishandeling. Wel blijkt de neiging om een misdrijf te plegen in een voormalige woonbuurt het sterkst bij mishandeling. Mogelijk vindt een mishandeling relatief vaak plaats in een voormalige woonbuurt omdat het beoogde slachtoffer, bijvoorbeeld een voormalige partner, daar nog wel woont.

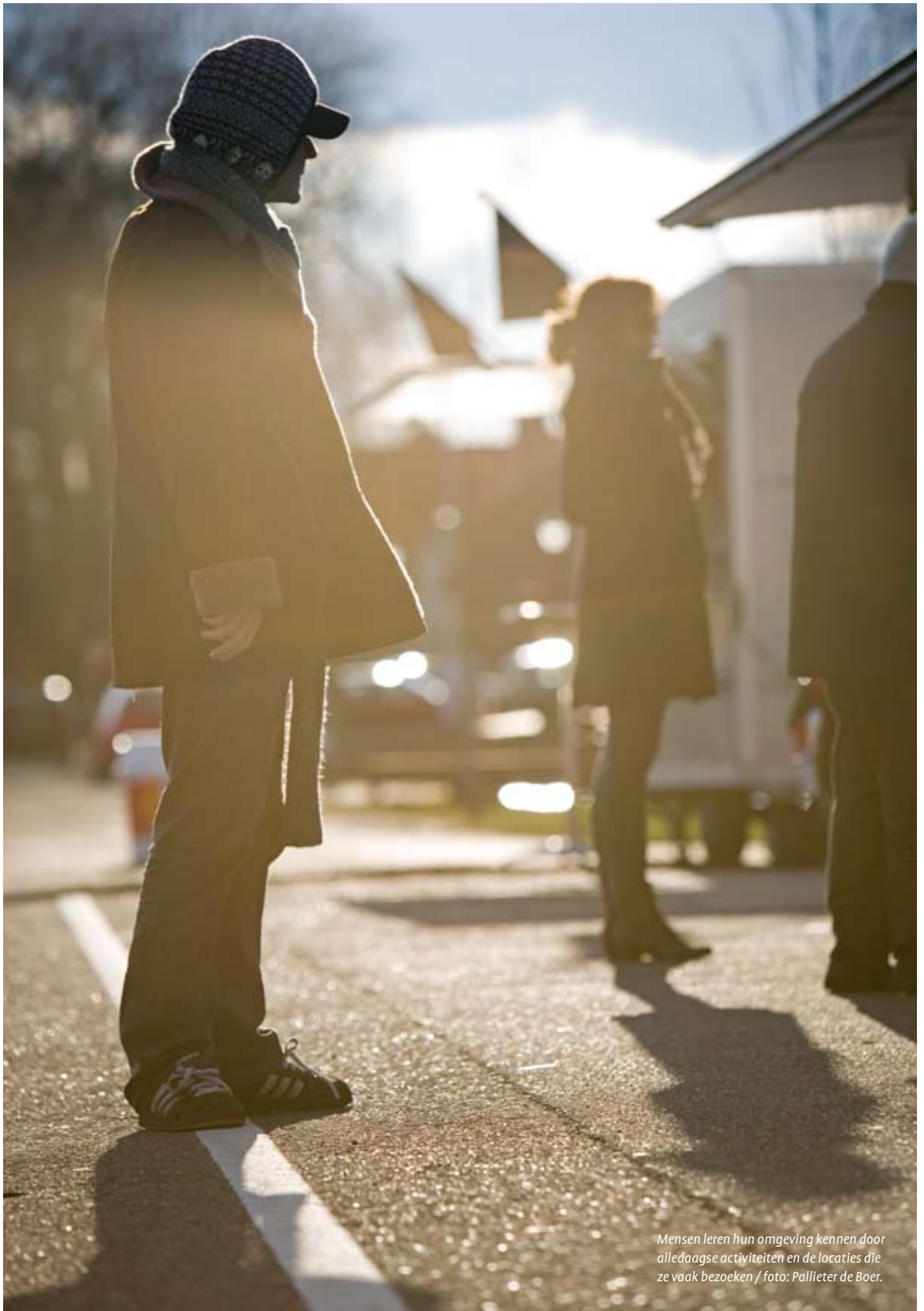
IMPLICATIES VOOR DE OPSPORING

De bevinding dat misdadigers regelmatig toeslaan in een buurt waar zij zelf vroeger gewoond hebben zou wellicht, als onderdeel van een geografisch daderprofiel, bruikbaar kunnen zijn bij de opsporing van misdrijven, al moeten er geen wonderen van verwacht worden. Een geografisch daderprofiel bestaat uit een verzameling feiten en veronderstellingen over het ruimtelijke gedrag van een nog onbekende dader en is bedoeld om licht te werpen op de mogelijke verblijfplaats(en) van die dader. Wat de uitkomsten van het onderzoek laten zien, is dat er in het ruimtelijke pleeggedrag van daders een logica zit die niet verschilt van wat gangbaar is. Na een verandering vormt de voormalige woonomgeving nog enige tijd

bekend terrein, maar na verloop van tijd verdwijnt de kennis van de oude omgeving. In de opsporing kan dat gegeven gebruikt worden: laten we ons niet vastpinnen op de huidige bewoners van de wijk en degenen die er eerder een soortgelijk misdrijf pleegden, maar ook degenen die de wijk onlangs hebben verlaten in het oog houden. Dat geldt voor explorerende selecties van mogelijke verdachten, bijvoorbeeld ten behoeve van fotoconfrontaties van slachtoffers of getuigen. Ook zou het een criterium kunnen zijn bij de vraag wie in een DNA-bevolkingsonderzoek opgenomen moeten worden.

Het is ook denkbaar dat de bevindingen een meer systematische plaats krijgen in het opsporingsonderzoek. Het lijkt bijvoorbeeld haalbaar om bij zoekopdrachten in de geautomatiseerde registratiesystemen niet alleen op huidige, maar ook op voormalige woonadressen te zoeken. Het is dan wel zaak de voormalige adressen niet te actualiseren, maar om ze beschikbaar te houden. Ook bevraging van het GBA blijft van belang, want hierin is zowel het huidige adres als de volledige woongeschiedenis van personen te allen tijde voor de politie beschikbaar. Het blijft echter wel zaak dat de politie ook haar eigen registratie van niet-officiële verblijfs- en schuiladressen bijhoudt, want misdadigers houden de overheid niet voortdurend op de hoogte van hun verblijfslocatie. <<

Twee recente onderzoeken laten zien dat misdadigers geneigd zijn om misdrijven te plegen in hun voormalige woonomgeving. Deze onderzoeken worden binnenkort uitgebreid beschreven in de wetenschappelijke tijdschriften *Criminology* (mei 2010) en *European Journal of Criminology* (juni 2010).

Mensen leren hun omgeving kennen door alledaagse activiteiten en de locaties die ze vaak bezoeken / foto: Pallieter de Boer.

Lector Public Reassurance Marnix Eysink
Smeets: "Angst voor criminaliteit vormt
maar een klein deeltje van subjectieve
veiligheid." / foto: Inge van Mill.

INTERVIEW Marnix Eysink Smeets,
lector Public Reassurance, over subjectieve veiligheid:

‘EMPATHIE, DAAR DRAAIT HET OM’

De aanpak van criminaliteit en overlast is een belangrijk onderdeel van de veiligheidszorg. Ook in de ogen van Marnix Eysink Smeets. Maar aandacht voor de subjectieve veiligheid van de burger vindt de onderzoeker veel belangrijker. “De overheid moet niet alleen oog hebben voor de objectieve veiligheid, maar ook voor de andere aspecten van goede veiligheidszorg: veiligheidsbeleving, vertrouwen en vrijheidsbeleving. Dat geldt eens te meer in onze emotiemaatschappij. Je bent immers zo veilig als je je voelt.” Eysink Smeets onderzoekt onder meer de tegenstrijdigheid tussen de dalende criminaliteitscijfers en de aanhoudende onrust onder de bevolking over de veiligheidssituatie.

door Yvonne van der Heijden

De auteur is freelancejournalist.

Marnix Eysink Smeets bekleedt het lectoraat Public Reassurance aan de Hogeschool INHolland in Rotterdam. Een passende Nederlandse benaming voor zijn vakgebied is moeilijk te geven, vindt hij. “De Engelsen spreken van *Reassurance Policy*, beleid dat ervoor moet zorgen dat mensen zich gerust voelen. Lector Publieke Veiligheid zou een omschrijving kunnen zijn; maatschappelijke veiligheid in de ogen van het publiek.”

Als zelfstandig onderzoeker en adviseur op het gebied van veiligheidszorg houdt oud-politie-officier Eysink Smeets zich, naast zijn lectoraat, bezig met ‘alle percepties en emoties rond veiligheid en veiligheidszorg’. “Angst voor criminaliteit vormt maar een klein deeltje van subjectieve veiligheid. Veel meer emoties spelen een rol. Een weinig genoemde is bijvoorbeeld boosheid. Ik ga na of iets kan worden gedaan om de beleving van de burger op het gebied van sociale veiligheid te beïnvloeden en adviseer gemeenten bij hun veiligheidsbeleid”, licht hij toe.

OVERHEID

“De overheid heeft in de afgelopen jaren veel te veel nadruk gelegd op de harde, zichtbare kant van de veiligheid”, stelt Eysink Smeets. “De overheid dacht dat het publiek daar om vroeg en heeft zich onvoldoende gerealiseerd dat veel meer factoren de veiligheidsbeleving van het publiek beïnvloeden dan alleen het criminaliteitsniveau. Het was voor de overheid wel even schrikken toen bleek dat het publiek zich niet veiliger voelde, terwijl de criminaliteit toch aantoonbaar daalde.”

Daarmee komen we direct op het belangrijkste vraagstuk waar Eysink Smeets onderzoek naar doet: de tegenstrijdigheid tussen de dalende criminaliteitscijfers en de aanhoudende onrust onder de bevolking over de veiligheidssituatie. “De veiligheidsbeleving van mensen is een ander verhaal dan objectieve veiligheid. Het is politiek niet correct om te zeggen dat de criminaliteit toeneemt, want officieel dalen de criminaliteitscijfers. Toch wijzen de ervaringen van de burgers op het tegendeel.”

MOORD OP PIM FORTUYN

Het overheersen van de objectieve veiligheid stamt uit het begin van deze eeuw. “Kort na de moord op Pim Fortuyn in 2002 is een enorme versnelling opgetreden met maatregelen voor de harde kant van de veiligheid”, blikt Eysink Smeets terug. “Het was een reactie op de onmiskenbare maatschappelijke onvrede in die tijd. Ook waren politie en justitie in de jaren ervoor te weinig gericht op objectieve veiligheid.”

“Een kernopgave voor een volgend kabinet is rust te brengen in het veiligheidsdebat en het veiligheidsbeleid”

Hij constateert dat nu, in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen op 9 juni, de geluiden over veiligheid en criminaliteitsbestrijding aanzwellen. “Het lijkt erop alsof in de veiligheidsdiscussies de doodstraf staat op nuance en relativering. Een kernopgave voor een volgend kabinet is rust te

brengen in het veiligheidsdebat en het veiligheidsbeleid. Er moet weer met nuance over veiligheid kunnen worden gesproken.”

Alleen een balans tussen de objectieve en subjectieve aspecten in de veiligheidszorg kunnen ertoe leiden dat het veiligheidsgevoel van de burger verbetert. “Je moet als overheid oog hebben voor de objectieve veiligheid en tegelijkertijd voor wat ik de andere drie V's noem van goede veiligheidszorg: veiligheidsbeleving, vertrouwen en vrijheidsbeleving. Dat geldt eens te meer in onze emotiemaatschappij. Je bent immers zo veilig als je je voelt. Gelukkig krijgen veiligheidsbeleving en vertrouwen bij de overheid de laatste jaren meer aandacht. En vrijheidsbeleving ook. Daarbij gaat het om zaken als burgerrechten en privacy.”

VRIJHEIDSBELEVING

Eysink Smeets verwacht dat die derde V steeds belangrijker wordt in de veiligheidszorg. De huidige situatie op dit gebied stemt hem allerminst vrolijk. “Je ziet dat de overheid op alle mogelijke manieren minder voorzichtig is als het gaat om het respecteren van privacy en burgerrechten. Het doel heiligt te vaak de middelen. Twee politiekorpsen bleken bijvoorbeeld door camera's vastgelegde auto-kentekens langer dan de wettelijke termijn van twee weken te bewaren. Hun verdediging: dat is noodzakelijk voor de criminaliteitsbestrijding. Niet alleen de legitimiteit van de hoeder van de wet is hier in het geding, maar ook de subjectieve veiligheid van de burger. Op de korte termijn lijkt je wellicht te scoren, maar op de lange termijn raak je steeds verder van huis met de legitimiteit van de politie.”

PROBLEEMBESEF

Centraal in het werk van Eysink Smeets staat de congruentiehypothese. Hij koppelt daarbij het probleembesef van de bevolking aan de zichtbaarheid van het overheidsbeleid bij de bestrijding van criminaliteit en overlast. “De aanpak door de overheid moet het probleembesef van het publiek spiegelen. Als dat niet zo is, dan gaat het scheef. Dat zag je in de jaren negentig toen het overheidsbeleid achterbleef bij het toenemende probleembesef. Nu zie je, parallel aan de situatie in 2002, dat

de overheid ferme spierballentaal uitslaat, terwijl bij de burgers het probleembesef afneemt. In beide gevallen is de aanpak onvoldoende afgestemd op de veiligheidsbeleving van de burgers.”

VERTROUWEN

De beleving van veiligheid en vrijheid heeft alles te maken met het vertrouwen dat de burger heeft in de overheid, betoogt Eysink Smeets. “Ook door toedoen van de overheid zelf is dat vertrouwen in de afgelopen jaren ver afgebrokkeld. Schaalvergroting, privatisering en de nieuwe sturingsfilosofieën van New Public Management hebben op dit vlak een stevige tol geëist.”

“Het vertrouwen dat andere mensen of instituties het beste met jou voor hebben, is niet zo groot meer”

Criminaliteit wordt in zijn ogen te veel gebruikt als kapstok om veiligheidsbeleving aan op te hangen. “Het gaat veel breder om maatschappelijke geborgenheid. Mensen willen worden herkend en erkend. Grote instituten, zoals het UWV Werkbedrijf en de grote onderwijsinstellingen, leven bij regels en procedures. Er is geen sprake van intermenselijke verbondenheid. De menselijke veiligheid is er vaak zoek. Het vertrouwen dat andere mensen of instituties het beste met jou voor hebben, is niet zo groot meer.”

TOOLKIT

Mede door het gebrek aan vertrouwen bij het publiek, is het verbeteren van de veiligheidsbeleving een lastige opgave voor gemeenten. Met zijn lectoraat heeft Eysink Smeets een toolkit Veiligheidsbeleving ontwikkeld die lokale professionals in de veiligheidspraktijk praktische handvatten biedt voor een gerichte aanpak van angst voor criminaliteit onder de bevolking. “De toolkit (die beschikbaar is via de website van het CCV, red.) helpt werkers in het veld een beter zicht te krijgen op wat er speelt rond veiligheidsbeleving”, verklaart Eysink Smeets. “We beschrijven ook interventies

waar niet zo snel aan wordt gedacht, zoals rust uitstralen als overheid en mensen het gevoel geven dat ze invloed kunnen uitoefenen op hun eigen veiligheidssituatie.”

ONDERZOEKEN

In de praktijk ziet Eysink Smeets dat zowel veiligheidsbeleving van het publiek, als de inspanningen van de overheid fors zijn verbeterd. Ook is de criminaliteit volgens hem wel degelijk significant afgenomen. Dat probleembesef en zichtbaarheid van de overheidsaanpak niet synchroon lopen, valt volgens de onderzoeker ook te verklaren uit de waarde die wordt gehecht aan ‘harde’ resultaten van onderzoeken en de interpretatie ervan.

Eysink Smeets: “Een misvatting van beleidsambtenaren is dat als de criminaliteit met twintig procent wordt teruggebracht, de bevolking zich twintig procent veiliger voelt. Zo werkt het niet. Op de eerste plaats kijkt het publiek naar bepaalde typen delicten. De vermogenscriminaliteit is weliswaar gedaald, maar de geweldscriminaliteit niet. Bovendien zijn cijfers niet zo feitelijk en betrouwbaar als we graag zouden willen.”

SLACHTOFFERENQUÊTE

De informatie uit de jaarlijkse zogenoemde Slachtofferenquête die de omvang en aard van de kleine criminaliteit in Nederland onderzoekt, is volgens de onderzoeker bijvoorbeeld ‘boterzacht’. “In de antwoorden van mensen sijpelen altijd percepties en emoties door. In 2002 vertoonde de Slachtofferenquête op alle gebieden een piek. Wij nemen dat kritiekloos voor waar aan. Maar de meting werd gedaan net voor de moord op Fortuyn, toen het land op zijn kop stond van onvrede. Het kan niet anders dan dat de maatschappelijke onrust de resultaten van de slachtofferenquête heeft beïnvloed.”

OVERLAST EN VERLOEDERING

Bij het meten van overlast en verloedering zijn volgens Eysink Smeets dezelfde bewegingen te zien. “We doen alsof monitoren knoerthard zijn. We vragen hoe vaak ze dronken personen zien en hoe vaak hondenpoep. Maar er zit nog een stap tussen zien en aan de onderzoeker vertellen: >>

je moet iets als overlast ervaren. Een meting kan uitwijzen dat Nederland in de ogen van het publiek viezer is geworden, want mensen hebben meer zwerfafval gezien en in de praktijk blijkt dat het zwerfafval is verminderd. Er zit een kloof tussen perceptie en werkelijkheid. Als je die niet in de gaten houdt, ga je nog harder schoonmaken en trek je aan het verkeerde touwtje.”

“Je moet oppassen dat mensen iets tot een probleem verheffen alleen maar omdat je er een aanpak voor ontwikkelt”

Eysink Smeets stelt dat zelfs het uitvoeren van een onderzoek kan leiden tot ‘vervuiling’ van de resultaten, omdat mensen iets ineens als probleem gaan zien. Hij vertelt een van zijn eigen ervaringen: “Op de grond in het winkelcentrum bij mij in de buurt ligt op elke twintig centimeter een plak kauwgom. Tien jaar lang heb ik dat niet gezien. Het valt mij pas op sinds ik zelf onderzoek doe naar overlast en verloedering. Door mijn onderzoek is mijn aandacht gericht geraakt op dit soort problemen. En zo werkt het ook met beleid. Dat vestigt de aandacht ook op bepaalde problemen. Dan kun je dus in de rare situatie terecht komen dat beleid om overlast te voorkomen, juist de ervaring van overlast in de hand werkt. Puur omdat de aandacht er op wordt gericht. Je moet oppassen dat mensen iets tot een probleem verheffen alleen maar omdat je er een aanpak voor ontwikkelt.”

PERCEPTIES

“Kortom”, zegt Eysink Smeets, “een gemeente moet weten welke mechanismen en percepties de veiligheid beïnvloeden. Vanuit die wetenschap moeten conclusies worden getrokken voor het lokale beleid. Je moet de psychologie van de veiligheidszorg erop loslaten. Als je weet wat de perceptie van mensen beïnvloedt, kun je je interventiearsenaal uitbreiden. Je moet van geval tot geval bekijken wat er aan de hand is. Als afval een objectief probleem is, moet je meer gaan schoonmaken. Als het een subjectief probleem is, moet je met mensen gaan praten of meer zichtbaar gaan schoonmaken. Het kan

namelijk heel goed zijn dat de mensen het gevoel hebben dat de gemeente hen vergeet. Dan moet je met een zichtbare aanpak van het probleem dat beeld zien te veranderen.”

De overheid hoeft van Eysink Smeets niet klakkeloos gehoor te geven aan de eisen van het publiek. “Veiligheidszorg moet niet iets zijn van ‘u vraagt en wij draaien’. De overheid moet durven zeggen ‘genoeg is genoeg’, anders valt ‘Holle-Bolle-Gijs-gedrag’ van het publiek te vrezén.”

“Door veranderingen binnen de overheid is een zorgvuldige bejegening van de burger steeds meer in de knel geraakt.” / foto: Inge van Mill.

“Als je wilt stimuleren dat mensen respectvol met elkaar omgaan, moet je als overheid de burgers ook met respect bejegenen”

In dit spel ziet de onderzoeker een grote rol weggelegd voor publiek leiderschap. Iets dat hij nu mist in de samenleving. “Als je wilt stimuleren dat mensen respectvol met elkaar omgaan, moet je

als overheid de burgers ook met respect bejegenen. Door veranderingen binnen de overheid is een zorgvuldige bejegening van de burger steeds meer in de knel geraakt. Wanneer iemand als de Nationale ombudsman Alex Brenninkmeier dit onderwerp aankaart, wordt hij niet gehoord. Publiek management zie ik op dit punt falen.”

EMPATHIE

Reassurance Policy, beleid dat ervoor moet zorgen dat mensen zich gerust voelen, is eerst en vooral een houdingsvraagstuk, meent lector Eysink Smeets. “Het begint bij een open houding van de overheid met werkelijke belangstelling voor wat burgers bezighoudt. Domweg praten met mensen en luisteren naar wat er aan de hand is. Mensen zelf laten zeggen hoe veilig ze zich voelen. Dat is wat werkers binnen de overheid moeten doen om het vertrouwen van het publiek terug te winnen. Leidinggevend en bestuurders hebben een sleutelrol. Zij moeten dat proces stimuleren. Empathie is een modewoord, maar daar draait het wel om.”

Eysink Smeets haalt enthousiast het voorbeeld aan van de korpschef van de politie in Lancaster die hij tijdens een werkbezoek ontmoette. “De korpschef sprak niet over grootschalige concepten en resultaten, maar over het politievak en de politiezorg. Als zo’n man gepassioneerd over het politievak kan praten, dan sijpelt dat door in de organisatie en motiveert hij zijn medewerkers. Passie en vakmanschap daar draait het om in de veiligheidszorg. En het belangrijkste is dat je het, zoals in Lancaster, beloond ziet in de prestaties van het korps.”

In Nederland ontbreekt volgens Eysink Smeets bij de overheid te vaak het gevoel voor de menselijke maat. Toch is hij niet somber over de toekomst van de relatie tussen de overheid en de burgers. “Breed in de samenleving zie je bewegingen die om het menselijke gezicht van de overheid vragen. Het besef dat het anders moet, begint bij de overheid langzaam door te dringen. Het zou wat mij betreft wat sneller mogen gaan, maar ik ben uiteindelijk optimistisch over de aandacht voor de subjectieve veiligheid in de veiligheidszorg.” <<

FOTOSERIE Gereedschap voor de praktijk

DE BELEVING VAN ONVEILIGHEID

Werkvloer

Er was al een Tafel van Elf, nu is er ook een Tafel van Twaalf. Hoewel beide instrumenten bruikbaar zijn voor veiligheidsprofessionals, richt de recent gelanceerde toolkit zich specifiek op de lastige opgave om onveiligheidsgevoelens van burgers te vergroten. Want ondanks dat we ons wel steeds veiliger voelen, loopt de veiligheidsbeleving nog altijd uit de pas met de misdaadcijfers.

Fotografie: Pallieter de Boer

Tekst: Lynsey Dubbeld

De auteur is werkzaam bij het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

De Tafel van Elf, waarvan in 1994 de eerste editie verscheen, is ontworpen voor de beschrijving, analyse en oplossing van een breed scala aan handhavingsvraagstukken. Het is een hulpmiddel om te bekijken in welke mate wetgeving wordt nageleefd. Met uitzondering van de naam, heeft deze generieke methodiek dan ook maar weinig raakvlakken met de Tafel van Twaalf. Die recent verschenen strategie voor het verbeteren van de veiligheids-

beleving van burgers, focust namelijk specifiek op de lokale ervaring van sociale veiligheid.

De noodzaak van de Tafel van Twaalf, die een centraal onderdeel vormt van de toolkit Veiligheidsbeleving die sinds 2010 via de website van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) te raadplegen is, blijkt wel uit de statistieken. Sinds de jaren negentig is het percentage Nederlanders dat zich onveilig voelt gestaag gedaald, blijkt uit de meest recente Integrale Veiligheidsmonitor van het CBS. Toch heeft nog altijd meer dan de helft van de burgers het gevoel dat de misdaad toeneemt en staat criminaliteit stevast in de top drie van

(Foto links) Het Meldpunt Graffiti in Den Haag bestrijdt illegale bekladde muren in de gemeente. Dat gebeurt onder meer met een schoonmaakregeling voor particuliere panden en bedrijven.

(Foto rechts) Een snelle reiniging van bekladde muren helpt tegen illegale graffiti. Graffitischrijvers krijgen een kick als ze hun werk kunnen zien. Die kick wordt weggenomen als hun werk snel verdwijnt. >>

maatschappelijke kwesties waarover we ons zorgen maken. En dat terwijl de meeste vormen van veelvoorkomende criminaliteit, inclusief de in Nederland van oudsher omvangrijke fietsdiefstalproblematiek, al jarenlang afnemen.

Een daling in de geregistreerde criminaliteit leidt dus niet altijd – en niet automatisch – tot een vermindering van onveiligheidsgevoelens. Geen wonder dat het Nederlandse veiligheidsbeleid zich in de afgelopen decennia steeds meer is gaan richten op de veiligheidsbeleving. Met de Tafel van Twaalf is nu voor het eerst een concrete aanpak voor de problematiek verschenen.

De Tafel van Twaalf zoomt in op drie hoofdstrategieën die kunnen worden gebruikt om de veiligheidsbeleving te versterken. Daarbij gaat het niet alleen om het feitelijk verminderen van onveilige situaties, maar ook om het investeren in veilige plekken en het slim communiceren over wat er op misdaadgebied plaatsvindt. Met twaalf basisregels worden handvatten aangereikt om de veiligheidsbeleving naar een hoger plan te tillen. Ze variëren van het advies om zichtbaar de belangrijkste vormen van criminaliteit te bestrijden tot het adagium om aandacht, rust en leiderschap uit te dragen. Klinkt dat vaag? Niet als wordt gekeken naar de concrete maatregelen die bij ieder van

de twaalf interventies worden toegelicht. Zo kan aan het voorkomen van overlast en verloedering – stap drie uit de Tafel van Twaalf – concreet vorm worden gegeven door zichtbare verbeteringen aan te brengen in de sociale en fysieke leefomgeving van burgers. Kenmerken van de publieke ruimte die mensen als vervelend of bedreigend ervaren, hebben natuurlijk een negatieve invloed op de veiligheidsbeleving. Daarnaast geeft een verloederde omgeving – met bijvoorbeeld vernield straatmeubilair, zwerfvuil en graffiti – burgers de boodschap dat de gemeente, woningcorporaties of andere beheerders onverschillig staan tegenover hun buurt. Daar wordt de veiligheidsbeleving ook niet beter van.

Het bestrijden van graffiti, dat op lokaal niveau op uiteenlopende manieren kan worden opgepakt, is dan ook een voor de hand liggende keuze als het gaat om het verbeteren van veiligheidsgevoelens, leert de toolkit Veiligheidsbeleving. Het snel verwijderen van bekladding op muren of het aanbrengen van kunstzinnige muurschilderingen kunnen allemaal een positief effect hebben op de veiligheidsgevoelens.

Of de burger zich ook daadwerkelijk veiliger gaat voelen, staat helaas niet per definitie vast. Want subjectieve veiligheid is onder andere afhankelijk van persoonskenmerken (zoals leeftijd en geslacht)

Om elektriciteitshuisjes in de Haagse wijk Segbroek tegen bekladding te beschermen, zijn ze in een kunstproject van het Meldpunt Graffiti, het Gemeentemuseum en Het Verf Lab door graffitikunstenaars onder handen genomen. In de graffitiwereld wordt doorgaans niet over het werk van een ander heen gespoten.

en de mate waarin de overlast functioneert als een *signal disorder*, een incident dat impliciet de boodschap in zich draagt dat de sociale, fysieke of morele orde in de omgeving in gevaar is en daardoor onveiligheidsgevoelens extra kan aanwakkeren.

In zekere zin kan de toolkit Graffiti, die eind 2009 op de website van het CCV werd gelanceerd, worden gezien als een logische aanvulling op de toolkit Veiligheidsbeleving. Beide handreikingen benadrukken ook een integrale aanpak van de problematiek. Bij het tegengaan van graffiti kan, naast het schoonmaken van bekladdede muren, worden gedacht aan meldpunten voor graffiti-overlast en

voorlichting in jongerencentra en op scholen. Het beïnvloeden van onveiligheidsgevoelens vereist altijd een op de specifieke situatie en doelgroep toegesneden benadering. In de toolkits zijn praktijkvoorbeelden opgenomen die tot de juiste dadendrang inspireren.

Op het vlak van graffiti-problemen en onveiligheidsgevoelens hebben inventieve benaderingen zich ook steeds meer ontwikkeld tot het basisgereedschap van overlastbestrijders, blijkt uit het in maart verschenen Trendsignalement 2010. Gemeenten bieden ondernemers of bewoners scherpgeprijsde schoonmaakregelingen aan, zodat graffiti snel kan worden

Ook voorlichting op scholen maakt onderdeel uit van de Haagse aanpak van illegale graffiti. Aan bod komen bijvoorbeeld de straffen voor illegale graffiti en de verloederding van het straatbeeld.

verwijderd. Door muren op hotspots te voorzien van een laagje speciale folie, worden ze minder aantrekkelijk voor geklieder met spuitbussen én kan bekladding makkelijker en goedkoper weggepoetst worden. Bovendien kunnen gemeenten sinds de invoering van de bestuurlijke boete in 2009 zelf boetes uitdelen voor overtredingen van de Algemene Plaatselijke Verordening, waaronder graffiti. CDA-kamerlid Sybrand van Haersma Buma toonde zich recentelijk nog voorstander van een gebiedsverbod voor hardleerse graffitispuiters. Of zo'n harde aanpak de veiligheidsgevoelens van buurtbewoners ten goede komt, is nog even de vraag. <<

De toolkit Veiligheidsbeleving en toolkit Graffiti zijn beschikbaar via www.hetccv.nl/instrumenten.

Het CCV ondersteunt veiligheidsprofessionals bij de aanpak van onveiligheidsgevoelens. Kijk voor meer informatie op de website of neem contact op met Michel de Vroege, telefoon (030) - 751 67 39, e-mail michel.vroege@hetccv.nl.

Als onderdeel van een integrale aanpak van illegale graffiti creëert het Meldpunt Graffiti in samenwerking met de Stichting AIGHT legale oefenplaatsen voor graffitikunstenaars. Het Meldpunt Graffiti en de Stichting AIGHT hebben samen het Haags Graffiti Platform in het leven geroepen, om legale graffitikunst te ondersteunen.

Problematische jeugdgroepen vereisen een meer sporenaanpak

VAN INFORMATIE

De aanpak van overlastgevende jongeren staat bij veel gemeenten hoog op de agenda. Maar om goed beleid te kunnen voeren, is het essentieel dat de gemeente zicht heeft op de daadwerkelijke problematiek. 2009 stond in het teken van verbetering van de informatie over de jeugdgroepen. Die slag is inmiddels gemaakt. Volgens *Saskia Dijkstra*, beleidsmedewerker bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), zijn alle ingrediënten voor een stevige aanpak nu aanwezig.

NAAR AANPAK

Illustratie: Hans Sprangers

door Saskia Dijkstra

De auteur is werkzaam bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Problematische jeugdgroepen vormen een belangrijke bron van ergernis voor burgers. Overlast van jongeren staat in veel gemeentelijke enquêtes over veiligheid bovenaan. Daarbij gaat het vooral om respectloos gedrag, overlast, belediging en intimidatie. Uit onderzoek blijkt dat 75 procent van de jeugdcriminaliteit wordt gepleegd in groepsverband of voort-

vloeit uit groepsdynamische processen. Aandacht voor problematische jeugdgroepen is dan ook van groot belang om overlast en criminaliteit tegen te gaan en om jongeren een perspectief te bieden.

GEMEENTELIJKE AANPAK

Gemeenten hebben de regierol bij de aanpak van jeugdgroepen. De reden hiervoor is dat elke problematische jeugdgroep een meersporenaanpak vereist en elke aanpak dient te worden gecoördineerd, onafhankelijk van de vraag welke ketenpartner de grootste rol heeft in de aanpak. Vanuit allerlei beleidsterreinen zijn er partners actief op het terrein van de aanpak van jeugdgroepen. Ze hebben ieder hun eigen kennis en ervaring op dit terrein. Het grote aantal partners en initiatieven brengt het risico van een versnipperde aanpak met zich mee. Om een versnipperde aanpak van veiligheid te voorkomen, moeten gemeenten de regie voeren over het lokale veiligheidsbeleid. Een aantal gemeenten geeft al invulling aan deze regierol, bijvoorbeeld door het realiseren van fysieke maatregelen zoals het creëren van een hangplek. In 2009 heeft het ministerie van BZK samen met het CCV regionale bijeenkomsten georganiseerd voor gemeenten, onder andere over de jeugdgroepen. Hieruit kwam naar voren dat een groot aantal gemeenten het lastig vindt om invulling te geven aan deze regierol.

Om als gemeente beleid te kunnen voeren ten aanzien van de jeugdgroepen, is het essentieel dat de gemeente zicht heeft op de daadwerkelijke problematiek. Dit betekent dat de jeugdgroepen goed in kaart dienen te worden gebracht. In 2009 heeft de politieorganisatie, in opdracht van de minister van BZK, de registratie van jeugdgroepen verbeterd. Concreet gaat het hierbij om verbetering van de zogenaamde shortlistmethodiek die is ontwikkeld door Bureau Beke. Dit traject is in 2009 uitgevoerd onder de naam *Masterplan Jeugdgroepen*, waarbij sprake was van een samenwerking tussen de politie en Bureau Beke. De shortlist is een op basis van wetenschappelijk onderzoek samengestelde vragenlijst waarmee politiefunctionarissen op systematische wijze periodiek de aard en omvang van problematische jeugdgroepen in hun wijk of verzorgingsgebied in beeld kunnen brengen.

De jeugdgroepen worden daarbij onderverdeeld in hinderlijke, overlastgevende, en criminele jeugdgroepen. Twee doelen stonden in 2009 centraal. Ten eerste was dat identieke registratie door alle politiekorpsen, waardoor uiteindelijk één landelijk beeld van de jeugdgroepen in Nederland beschikbaar komt. Het tweede doel was te zorgen voor kwalitatief betere informatie op lokaal niveau. Op basis hiervan wordt de lokale driehoek in staat gesteld beter te prioriteren. De gemeente kan zo haar eigen register sterk invullen en samen met de ketenpartners, per jeugdgroep, een plan van aanpak te maken.

LANDELIJK BEELD

Het verbeterproces heeft het afgelopen jaar plaatsgevonden en is nu afgerond. Het beeld ten aanzien van de problematische jeugdgroepen in Nederland is, dankzij de eenduidige registratie, scherper geworden. Dit heeft geresulteerd in het eerste landelijke beeld van de jeugdgroepen in Nederland, dat is opgenomen in de publicatie *Problematische Jeugdgroepen In Nederland. Omvang, aard en politieproces beschreven*. Wanneer naar de kale cijfers wordt gekeken dan is het beeld dat de politie in het najaar 2009 1760 jeugdgroepen kende: 1341 hinderlijke, 327 overlastgevende en 92 criminele jeugdgroepen. De lichtste categorie problematische jeugdgroepen – de hinderlijke – komt het meest voor in ons land (75%). Overlastgevende en criminele jeugdgroepen komen veel minder voor (respectievelijk 19 en 5%). Driekwart van de problematische jeugdgroepen blijkt dus hinderlijk gedrag te vertonen. Daarbij gaat het om rondhangen, luidruchtig zijn, het incidenteel plegen van vernielingen, lichte criminaliteit dan wel een schermutseling. Het betreft een autoriteitsgevoelige groep, die nog goed corrigeerbaar is. Naast deze gecategoriseerde groepen, zijn er vanzelfsprekend veel meer jeugdgroepen die op geen enkele wijze problematisch zijn. De kale cijfers zijn op verzoek van de minister van BZK verrijkt. Dit heeft geleid tot een analyse met de volgende aandachtspunten dan wel opvallende zaken als resultaat.

1. Straatbendes en jeugdbendes

In de samenleving wordt bij verwijzing naar problematische jeugdgroepen vaak klakkeloos de term

'bende' gebruikt. Dit is echter een ander begrip. Omdat bendevorming wel een ontwikkeling is die moet worden gevolgd, is hier nader onderzoek naar gedaan. Uit de uitgevoerde analyse blijkt dat een klein aantal problematische jeugdgroepen zich manifesteert als collectief met bepaalde kenmerken, binnen de grotere jeugdgroepen die worden gekarakteriseerd als hinderlijk dan wel overlastgevend. Op basis van de huidige shortlistmethodiek is het mogelijk hinderlijke en overlastgevende jeugdgroepen aanvullend te karakteriseren als straatbende en criminele jeugdgroepen als jeugdbende. Van de 1760 problematische jeugdgroepen zijn er landelijk gezien 27 te kwalificeren als straatbende en 10 als jeugdbende. Ook deze jeugdgroepen vereisen – en krijgen – een eigen aanpak.

2. Jeugdgroepen nader bekeken

De kale cijfers geven een algemeen beeld van de spreiding van de problematische jeugdgroepen in Nederland. Voor een verdere analyse zijn deze kale cijfers afgezet tegen het aantal jeugdigen dat woonachtig is in de regio. Daarnaast is het beeld verrijkt door het aantal problematische jeugdgroepen af te zetten tegen de mate van verstedelijking in de desbetreffende regio. Beide uitgevoerde analyses leveren een genuanceerder beeld op. Ten eerste blijkt dat de jeugdgroepenproblematiek niet alleen voorkomt in de grote steden. Hinderlijke en overlastgevende jeugdgroepen komen vooral voor in de regio Utrecht, maar bijvoorbeeld ook in Midden- en West-Brabant. In absolute zin heeft de regio Utrecht de meeste hinderlijke jeugdgroepen. Wanneer de aantallen worden afgezet tegen het aantal woonachtige jeugdigen in de diverse regio's, blijkt dat het aantal hinderlijke jeugdgroepen in de regio Utrecht niet opvallend groot is. Verder blijkt dat de mate van verstedelijking een significant effect heeft op het aantal problematische jeugdgroepen. Het aantal hinderlijke en overlastgevende jeugdgroepen is, absoluut gezien, het hoogst in sterk stedelijke gebieden en het laagst in de meer landelijke gemeenten. Het aantal criminele jeugdgroepen neemt toe naarmate de verstedelijking toeneemt. Dit effect is minder sterk bij de hinderlijke en overlastgevende jeugdgroepen.

VERBETERPROCES 2010

2009 stond in het teken van verbetering van de informatie. Alle ingrediënten zijn nu aanwezig voor een stevige aanpak. Die slag zal dit jaar worden gemaakt: van informatie naar aanpak. In sommige gemeenten betekent dit versterking van de reeds lopende aanpak en de ingeslagen weg, in andere gemeenten kan dit betekenen dat de ketenpartners nog vanaf de basis moeten beginnen.

Dankzij de verbetering van de lokale informatie is de driehoek nu in staat de prioriteiten beter te stellen

Met de politie zijn in het kader van de *Landelijke prioriteiten 2008-2011* afspraken gemaakt over de intensivering van de aanpak van jeugdcriminaliteit en risicojeugd. De inzet van zowel gemeente, politie als het OM wordt in de lokale driehoek bepaald. Dankzij de verbetering van de lokale informatie is de driehoek nu in staat de prioriteiten ten aanzien van de problematische jeugdgroepen beter te stellen. Gemeente en politie treden gezamenlijk op tegen de hinderlijke en overlastgevende jeugdgroepen. Zo zetten gemeenten straatcoaches in, terwijl de politie actief handhavend optreedt tegen deze jeugdgroepen. Ook het welzijnswerk heeft daarbij een belangrijke rol, door te zorgen voor een passend aanbod aan voorzieningen voor deze jongeren. Het OM en de politie treden gezamenlijk op tegen de criminele jeugdgroepen. Daarnaast is met de 40 zogenoemde Van Montfrans-gemeenten afgesproken dat zij zich in 2010 en 2011 extra inspannen om de overlast en verloedering terug te dringen. Een groot deel van deze gemeenten heeft aangegeven zich specifiek te gaan richten op de aanpak van jeugdgroepen. Uit de regionale bijeenkomsten voor gemeenten bleek dat gemeenten behoefte hebben aan ondersteuning ten aanzien van de organisatie van de regie en de aanpak zelf. Dit kwam ook zo naar voren op de winterconferentie Jeugdgroepen, die de politie samen met het ministerie van BZK in januari hield voor de politie en de gemeentelijke organisatie. Deze zomer zal BZK in samenwerking met Bureau Beke een handreiking uitbrengen voor

gemeenten waarin is aangegeven hoe gemeenten invulling kunnen geven aan hun regierol ten aanzien van de aanpak van jeugdgroepen. Een stramien plan van aanpak maakt hier onderdeel van uit. Na de zomer gaat de aandacht uit naar de feitelijke aanpak van de jeugdgroepen. Het CCV zal samen met Bureau Beke, in opdracht van het ministerie, de best werkende maatregelen in kaart brengen. Deze worden vervolgens ontsloten via een voor gemeenten bestemde website. Naast deze nieuwe trajecten kan, in het kader van de regierol van gemeenten, bij de aanpak van problematische jeugdgroepen ook worden gewezen op de wetsvoorstellen Regierol gemeenten en Maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast.

REGIONALE BIJENKOMSTEN

Het ministerie van BZK en het CCV hebben gezamenlijk regionale bijeenkomsten georganiseerd om, aan de hand van vier thema's, over gemeentelijke en regionale veiligheid te spreken. Een van de onderwerpen was de aanpak van jeugdgroepen. Met medewerking van Henk Ferwerda van Bureau Beke gingen BZK en het CCV in een verdiepingssessie nader in op de organisatie rondom de aanpak van jeugdgroepen. De uitkomsten van deze verdiepingssessie dienen als input voor de handreiking die voor gemeenten wordt gemaakt. <<

De publicatie met de uitgebreide analyse is te downloaden via www.minbzk.nl/jeugdgroepen. Hier is tevens meer informatie te vinden over de shortlistmethodiek.

Veilige evenementen vragen om gezamenlijke initiatieven

OP NAAR MEER EENHEID IN HET EVENEMENTEN-BELEID

Incidenten die plaatsvinden op of rond evenementen hebben vaak grote impact. De strandrellen in Hoek van Holland en de dodelijke aanslag tijdens Koninginnedag in Apeldoorn zijn hier sprekende voorbeelden van. Hoe worden de risico's van een evenement bepaald? En wie moet ervoor zorgen dat dergelijke incidenten worden voorkomen? Alle verantwoordelijkheid afschuiven op gemeenten en de politie is te kort door de bocht. Er zijn gezamenlijke initiatieven nodig om meer te leren en te professionaliseren.

door Syan Schaap

De auteur is werkzaam bij COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement in Den Haag.

Op 21 augustus 2009 onttaarde het evenement Veronica Sunset Grooves op het strand van Hoek van Holland in een veldslag tussen hooligans en de politie. Hierbij werd één slachtoffer dodelijk getroffen en vielen er zes zwaargewonden. Het COT Instituut voor Veiligheids- en Crisis-

management evalueerde de gebeurtenissen rond dit evenement en wees op tekortkomingen bij alle betrokken partners, zowel in de voorbereiding als op de dag zelf.

Het COT pleit ervoor om voortaan bij grote evenementen te werken met een multidisciplinair draaiboek, een eenduidige bevelsstructuur en een functieprofiel voor de commandanten van politie. Ook deed het COT de aanbeveling om

Bij het bepalen van de risico's van een evenement telt niet alleen het verwachte bezoekersaantal mee maar ook bijvoorbeeld de aanwezigheid van vip's / foto: Inge van Mill.

de driehoek van politie, justitie en gemeente duidelijk te positioneren als orgaan voor de onderlinge afstemming bij verstoringen van de openbare orde.

EXPERTMEETING

Er kan veel worden geleerd van de ervaringen in Hoek van Holland. Maar ook ervaringen met evenementen en incidenten in andere gemeenten en regio's leveren belangrijke inzichten op. Dergelijke lessen worden

te weinig uitgewisseld, zowel op lokaal niveau als op regionaal en landelijk niveau. Het COT heeft daarom recent voor de tweede keer een expertmeeting over veilige evenementen gehouden. Met professionals uit alle disciplines, waaronder de organisatoren van evenementen. De bijeenkomst heeft een aantal belangrijke gedeelde inzichten opgeleverd. Veel van deze inzichten hebben betrekking op de risicoanalyse.

RISICOANALYSE

Het organiseren van een veilig evenement begint met een goede risicoanalyse. Het COT constateert samen met betrokken professionals dat bestaande risicoanalyses rond evenementen moeten worden verbreed. Bij het bepalen van de risico's van een evenement wordt doorgaans vooral gekeken naar het verwachte bezoekersaantal. Al enige jaren vormen de factoren publiek, ruimte en activiteiten op veel plaatsen de basis voor de risicoanalyse. Dit voldoet niet. Diverse veiligheidsrisico's blijven op deze wijze onderbelicht of zelfs onzichtbaar. Een belangrijke les van het incident bij Veronica Sunset Grooves is dat andere aspecten ook bepalend kunnen zijn voor het risicoprofiel.

Weersinvloeden en virussen vormen een reële dreiging voor evenementen

Zo zouden bij ieder evenement twee aanvullende risicofactoren moeten worden meegenomen. Dit is allereerst de aanwezige *dreiging*. Een dreigingsanalyse moet op dit punt meer inzicht geven. Er kan een dreiging zijn van verstoringen van de openbare orde als gevolg van bestaande spanningen in een wijk. Er kan een dreiging

bestaan door de aanwezigheid van bepaalde vip's. Ook weersinvloeden en virussen (denk aan de Mexicaanse griep) vormen een reële dreiging voor evenementen.

In de tweede plaats moet ook de kwaliteit van de *veiligheidsorganisatie* als risicofactor worden betrokken. De veiligheidsorganisatie is het samenspel van organisatoren en de betrokken autoriteiten. Het gaat onder meer om de ervaring, de beschikbare capaciteit en manier van samenwerken van de publieke en private veiligheidspartners. Ook het profiel van de organisatoren is onderwerp van analyse. Hebben zij eerder zo'n evenement georganiseerd? Hebben zij gekwalificeerde mensen in dienst? Hebben ze zich voorbereid op calamiteiten? Dit gaat verder dan sec de bij wet verplichte controle op de inzet van de particuliere beveiligers. Op basis van deze factoren kunnen in omvang kleine evenementen toch in de hoogste risicocategorie vallen. Dergelijke factoren spelen in de voetbalwereld al langere tijd een rol, maar moeten structureel onderdeel worden van de risicoanalyse van evenementen.

Een andere les is om vooral scherp en alert te blijven op risico's. Voorkom dat je de risico's van het evenement teveel relativeert ten opzichte van andere (veel grotere) evenementen. Voorkom dat je je teveel laat leiden door de ervaringen uit het verleden. Nieuwe

ontwikkelingen kunnen grote gevolgen hebben. In Rotterdam was er al veel aandacht voor de risico's van mega-evenementen in het centrum, zoals de Fast Forward Dance Parade, het Solero Zomercarnaval en de Bavaria City Racing. Een aantal andere evenementen in Rotterdam kreeg extra aandacht na ordeverstoringen tijdens het Bevrijdingsfestival in 2009. Hoek van Holland hoorde daar niet bij. De evenementen in Hoek van Holland hadden nog geen incidenten opgeleverd. Tegelijk waren er wel ordeverstoringen geweest bij kleinere evenementen in de regio. De organisatiegraad en mobiliteit van groepen hooligans maakten dit risico dynamischer. En juist bij gratis evenementen is deze factor het meest onvoorspelbaar.

LEREN EN PROFESSIONALISEREN

Alle betrokken professionals zijn het eens: er wordt nog te weinig van elkaar geleerd op het gebied van evenementen. Op vele plekken wordt het wiel steeds opnieuw uitgevonden. Gemeenten en hulpverleningsdiensten delen weinig ervaringen met elkaar. Veiligheidsregio's stellen regionale kaders op, maar gemeenten geven hier een eigen invulling aan. De gemeente heeft verschillende, deels tegenstrijdige belangen rond evenementen, zoals een economisch belang of 'city-marketing'. Meer veiligheid en strengere maatregelen dienen deze belangen niet altijd. Professionals ervaren met regelmaat

dat er politieke druk wordt uitgeoefend om een evenement, ondanks negatieve adviezen van diensten, toch door te laten gaan.

Iedere adviserende dienst heeft een eigen professionele verantwoordelijkheid

Hoe kan deze situatie worden omgebogen? Tijdens de expertmeeting werden de volgende verbeterpunten benoemd:

1. De bewustwording over de risico's die de gemeente loopt met evenementen moet verder worden gestimuleerd. Een incident zoals in Hoek van Holland – hoe vervelend ook – helpt daarbij. Tegelijk merken we dat bij evenementen zoals een stadsfeest, carnaval en Koninginnedag nog te weinig bewust wordt omgegaan met risico's: 'het gaat al jaren goed, we weten precies waar we aan toe zijn'.
2. Iedere adviserende dienst heeft een eigen professionele verantwoordelijkheid. Het is verstandig om uiteindelijk met alle diensten samen één geïntegreerd advies uit te brengen aan de gemeente. Als één dienst negatief is, dan is het totale advies negatief. Dit maakt het advies beter bestand tegen politieke druk.

3. Lokale medewerkers van hulpdiensten moeten kunnen rekenen op bovenlokale bemoeienis en ondersteuning. Dit kan door meer standaardisatie van processen, zoals de risicoanalyse en de vergunningverlening. Maar ook door middel van ondersteuning door regionaal gebundelde expertise. Dit geldt voor het hele proces van beoordeling tot en met de inzet tijdens het evenement.
4. Gratis evenementen moeten strakker worden geregisseerd. Er zijn slimme mogelijkheden om de risico's van gratis evenementen te verminderen. Zo kunnen kaarten verkocht worden die tijdens het evenement omgeruild kunnen worden tegen consumptiemunten. Hierdoor blijft het evenement gratis, maar is er wel registratie van bezoekers en controle op het bezoekersaantal.
5. Vraagstukken rondom capaciteit moeten transparant en welafgewogen worden behandeld. De risicoanalyse moet inzicht geven in de benodigde capaciteit. Publiek-private samenwerking kan veel creatieve oplossingen bieden voor capaciteitsproblemen bij de politie en de hulpdiensten. Tegelijk moet capaciteit wel een bepalende factor zijn voor het toestaan van een evenement.
6. Er is behoefte aan een landelijk stelsel van basale normen voor het organiseren van een evenement. Voor gemeenten en hulpdiensten moet

dat richting geven aan de eigen manier van werken. Organisatoren hebben ook behoefte aan eenduidige normen. Gezien de lokale belangen en gewoonten, vraagt dit om landelijke regie.

7. Kennis moet beter worden gebundeld. Er is een kennisplatform Evenementen nodig dat toegankelijk is voor alle professionals. Er moet daarbij een proces worden ingericht voor het uitwisselen van ervaringen en cijfers. Producenten van technologie kunnen meer aanschuiven, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van slimme digitale risicoanalysetools. Ook dit vraagt om landelijke regie.

RISICOBEWUSTZIJN

Professionals zijn het erover eens: een incident zoals op het strand van Hoek van Holland zou ook elders in Nederland kunnen plaatsvinden. Er lijkt een ontwikkeling waarneembaar dat mensen vaker in georganiseerd verband en in grotere groepen naar evenementen gaan. In toenemende mate lijkt op evenementen een dreiging uit te gaan van het gedrag van specifieke groepen. Het kopieergedrag van gebeurtenissen zoals de strandrellen is mogelijk, vooral bij sterk georganiseerde groepen. Momenteel verrichten het COT, Bureau Beke en de Politieacademie nader onderzoek naar het fenomeen van ordeverstoringen door groepen tijdens evenementen en grootschalige gebeurtenissen in Nederland.

Dit moet meer inzicht geven in deze kwestie en handvatten bieden voor de aanpak. De huidige neiging om zeer kritisch te kijken naar de risico's van evenementen is begrijpelijk, en deze reactie zal waarschijnlijk afzakken in de toekomst. Belangrijk is dat het risicobewustzijn rondom evenementen op een hoger niveau blijft dan dat het voor de rellen in Hoek van Holland was. Door de risico- en dreigingsanalyse zo transparant mogelijk te maken, kan worden voorkomen dat risico's worden veronachtzaamd en kan onverhoopte manipulatie van risico's worden voorkomen. Een transparante risicoanalyse helpt ook om achteraf te bezien hoe risico's zijn gewogen en zijn vertaald in eisen en maatregelen. Het verdient de aanbeveling om ieder evenement kritisch te evalueren.

Binnen de Veiligheidsregio kan tussen gemeenten en diensten kennis worden uitgewisseld

Professionals geven daarbij aan dat het kan helpen om bij evenementen ook een FOBO- of FONA-meldingsprocedure (Fouten, Ongelukken, Bijna-ongelukken) te doorlopen. Dit is een methode voor het veilig melden van incidenten, die in

onder meer de gezondheidszorg gebruikelijk is. Het kan helpen om risico's zichtbaar te maken.

Zonder een goede omgeving om kennis te delen en een bepaalde mate van bovenlokale regie op dit thema, blijven we echter op lokaal niveau aanmodderen. Voor verdere professionalisering op dit gebied kan niet alleen naar gemeenten worden verwezen. De veiligheid van evenementen moet meer op het niveau van de Veiligheidsregio's aan bod komen. Door regionale bemoeienis staan de adviserende diensten sterker. Binnen de Veiligheidsregio kan tussen gemeenten en diensten kennis worden uitgewisseld. Daar moet ook meer eenheid ontstaan in het evenementenbeleid. In het regionale veiligheidsbestuur moeten gemeenten kunnen worden aangesproken op gemeentee overstijgende veiligheidsbelangen. Veiligheidsregio's kunnen ook gezamenlijke initiatieven nemen om verder te professionaliseren op dit gebied. Gemeenten, politie, brandweer, geneeskundige diensten, particuliere beveiliging, horecaondernemers: ieder heeft een rol. Scherpte en alertheid op risico's is en blijft essentieel. <<

INTERVIEW Criminaliteitspreventie door zintuigbeïnvloeding

DE KRACHT VAN

De rustgevende kleuren van de Moodwall, die begin 2009 in Amsterdam werd geïnstalleerd, moeten passanten in de tunnel een veiliger gevoel geven / foto: Pallieter de Boer.

DE PRIKKEL

Zintuigbeïnvloeding wordt binnen de marketing al jaren toegepast. Winkels weten bijvoorbeeld door slimme beïnvloeding van de zintuigen de koopbereidheid van hun klanten flink te versterken. Op het gebied van veiligheid wordt zintuigbeïnvloeding maar mondjesmaat toegepast. “Een gemiste kans”, vindt Bernadette Schomaker, programmaleider Veilig Samenleven bij het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). “Waarschijnlijk valt er op dit gebied nog een wereld te winnen.”

door Robbie Keus

Beïnvloeding via de zintuigen is een krachtige manier om effect te bereiken in het gedrag van mensen. In de marketing, gezondheidszorg en arbeidspsychologie is het al lang een bekend gegeven dat het gedrag van mensen te beïnvloeden is door hun zintuigen aan te spreken en te prikkelen. Schomaker somt de voorbeelden moeiteloos op. “Klassieke muziek in wijnwinkels zorgt ervoor dat wij met duurdere wijnen de deur uitgaan. Langzame muziek in de winkel zorgt ervoor dat wij meer kopen, minder aankopen uitstellen en meer rondkijken in de winkel. We voelen ons meer ontspannen en prettiger in een ruimte waar bloemen staan. Zonder dat we er bij stilstaan worden we continu beïnvloed via onze zintuigen.”

Het verbaasde Schomaker dan ook dat deze inzichten in de aanpak van onveiligheid en onveiligheidsgevoelens nauwelijks worden toegepast. Met financiering van het Research & Development programma Veiligheid, Innovatie en Technologie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kon het CCV een project beginnen om de mogelijkheden van zintuigbeïnvloeding te verkennen. Doel van het project is om na te gaan op welke manier zintuigbeïnvloeding kan bijdragen aan veiligheid en veiligheidsbeleving in de (semi) publieke ruimte.

ONDERZOEK

De eerste fase van het project bestond uit een literatuuronderzoek om de inzichten die er al zijn op het terrein van zintuigbeïnvloeding te inventariseren. Daarnaast werd nagegaan welke zintuigen zich het beste laten beïnvloeden om de veiligheid te vergroten. Een uniek onderzoek, aldus Schomaker. “De rol die zintuigbeïnvloeding kan spelen binnen de veiligheid is nog nooit onderzocht. En als het al wordt toegepast, is het volstrekt onduidelijk of het werkt.”

“Mensen blijken in blauwe en groene ruimten minder angstgevoelens te ervaren”

Het onderzoek, uitgevoerd door Marnix Eysink Smeets en Koen van 't Hof van Hogeschool InHolland en Anke van 't Hooft van de Politie-academie, concentreerde zich op de zintuigen zicht, gehoor, reuk en – zij het in veel mindere mate – tast. “Dat heeft concrete aanknopingspunten voor de veiligheidszorg opgeleverd”, licht Schomaker toe. “Zo blijken mensen in blauwe en groene ruimten minder angstgevoelens te ervaren, kan klassieke muziek overlastgevers weren en versterken limoengeuren normconform gedrag.”

DE ZINTUIGEN

Het project Zintuigbeïnvloeding concentreert zich op de zintuigen zicht, gehoor, reuk en tast, omdat deze het meest veelbelovend lijken voor toepassingen voor veiligheid:

Zicht

Veel van de prikkels die we ontvangen komen binnen via onze ogen: licht, kleuren, gekleurd licht en bewegend beeld. De kleuren groen en blauw worden het meest geassocieerd met veiligheid. Lichte kleuren worden geassocieerd met plezierig en niet dominant, donkere kleuren roepen emoties als boosheid, vijandigheid en agressie op. Straatverlichting die het licht goed verspreidt, waardoor er een minder scherpe grens ontstaat tussen verlicht en donker gebied, leidt tot minder onveiligheidsgevoelens. Natuur of afbeeldingen van planten en bomen in stedelijke omgevingen worden door de meeste mensen als prettig ervaren.

Gehoor

Geluid kan zowel positief als negatief op ons gevoel inwerken. Een teveel aan geluid leidt tot

boosheid en uitputting. En als het lawaai oncontroleerbaar wordt, de situatie al gespannen is en mensen de neiging hebben tot agressief gedrag, dan leidt lawaai al snel tot agressie. Rustgevende geluiden en muziek kunnen bijdragen aan een prettig gevoel. Of ze ook bijdragen aan (het gevoel van) veiligheid is nog niet bekend.

Reuk

De reuk is een heel bijzonder zintuig. Een geur roept onmiddellijk een reactie op in het emotionele gedeelte van de brein en brengt mensen direct in beweging om iets te benaderen of te ontlopen (denk aan gaslucht).

Tast

De tast wordt vooral gestimuleerd door fysiek contact. Er lijkt een directe relatie te zijn tussen temperatuur en agressie. Temperaturen die als oncomfortabel worden ervaren, zorgen voor meer agressie. Maar hoe warmer het wordt, hoe minder agressie.

VOORZICHTIGE EXPERIMENTEN

Naast buitenlandse ervaringen, inventariseerden de onderzoekers ook Nederlandse experimenten. “Op het gebied van veiligheid komen in Nederland de laatste jaren de eerste voorzichtige experimenten van de grond”, vertelt Schomaker. “Dit varieert van het aanbrengen van een lichtwand in een ondergrondse doorgang, tot het verspreiden van citrusgeur in cellencomplexen om arrestanten rustiger te houden. Begin 2009 werd in Amsterdam-Zuidoost de Moodwall geïnstalleerd, een lichtwand die gebruikers van een ondergrondse doorgang tussen een woonwijk en een winkelcentrum een prettiger, veiliger gevoel zou moeten geven.”

Een van de meest opvallende bevindingen van de inventarisatie was dat er over de effectiviteit

van zintuigbeïnvloeding binnen de veiligheidszorg, bijna geen wetenschappelijk onderzoek bestaat. “De echte effectiviteit van zintuiglijke interventies is moeilijk vast te stellen, omdat goede evaluaties van praktijkvoorbeelden vaak ontbreken en de weinige wetenschappelijke studies niet altijd eenduidige effecten laten zien. Voorbijgangers van de Amsterdamse Moodwall geven aan dat de sfeer in de tunnel – en daarmee het gevoel van sociale veiligheid – is verbeterd. In één jaar tijd is er geen enkel lampje vernield. Terwijl deze tunnel voorheen als onveilig te boek stond en het domein was van graffitispuiters en vanden. Dat is een zeer aansprekend resultaat, maar het is niet precies duidelijk hoe dat komt. Ons project, en dan gaat het vooral om de pilots, moet uitwijzen hoe het komt dat deze resultaten worden geboekt.”

PILOTS

De tweede fase van het project, waarin de uitkomsten van het onderzoek worden uitgewerkt tot concrete interventies, is volgens Schomaker dan ook extra belangrijk. “We willen de uitkomsten nu in de praktijk testen. De pilots moeten het mogelijk maken met meer zekerheid uitspraken te doen over de effectiviteit van zintuigbeïnvloeding in het publieke domein.” De werving van pilots is momenteel in volle gang. “We hebben al contact met een ziekenhuis en met een gemeente die zintuigbeïnvloeding wil toepassen in een tunnel. We houden bij alle pilots eerst een nulmeting en bekijken vervolgens welke zintuigen we het beste kunnen beïnvloeden en op welke manier. Dat kan gaan om licht, beweging, reuk en geluid of een combinatie van een aantal van deze zintuigen. Een expertgroep – bestaande uit deskundigen op het terrein van de verschillende zintuigen en ontwerpers, componisten en kunstenaars – stelt vast welke zintuigen per locatie worden beïnvloed. Deze expertgroep is nauw bij het project en de pilots betrokken.”

“Zintuigbeïnvloeding wordt binnen criminaliteitspreventie nog vaak op een negatieve manier gebruikt”

Schomaker wil dat de zintuigen in de pilots op een positieve manier geprikkeld worden. “Nu is het vaak nog zo dat zintuigbeïnvloeding binnen criminaliteitspreventie op een negatieve manier wordt gebruikt. In de Verenigde Staten wordt gewerkt met een geluidschild dat zulke harde en indringende tonen geeft dat mensen wegvlugten. En in Nederland kennen we de Mosquito die een hoge toon uitstoot om hangjongeren te verjagen. In Engeland gebruikt men op bepaalde plekken zelfs roze verlichting om hangjongeren te weren. Dat speciale licht maakt pukkels en acné extra zichtbaar, waardoor de jongeren er begrijpelijkerwijs liever niet staan”, lacht Schomaker. “Dat blijken effectieve toepassingen, maar wij zijn op zoek naar een meer positieve insteek, waardoor mensen zich minder onveilig voelen of minder agressief gedrag vertonen.”

VAKKUNDIGHEID

Schomaker merkte tijdens het project dat de toepassing van zintuigbeïnvloeding de nodige vakkundigheid vereist. “Het is het werk van professionals. Wat ga je beïnvloeden en in welke mate? De aanwezigheid van natuur blijkt bijvoorbeeld een rustgevend effect te hebben. Maar te veel natuur, zoals hoge struiken in een park, kan een gevoel van onveiligheid geven. De maatregelen zijn afhankelijk van het probleem dat je wilt oplossen en moeten goed op elkaar zijn afgestemd. Het moet kloppen. Het is geen kwestie van een paar lampjes ophangen en klassieke muziek draaien.”

Maar als het klopt, kunnen er volgens Schomaker verbluffende resultaten worden geboekt. “Voordat we aan dit project begonnen, hadden we al het vermoeden dat we met zintuigbeïnvloeding enorme resultaten konden boeken. Na de eerste fase van het onderzoek durf ik wel te stellen dat dit zeker het geval is. De tweede fase van onderzoek en de pilots moeten ervoor zorgen dat we praktijk kunnen laten zien hoe het werkt. Zodat we over een jaar daadwerkelijk kunnen gaan oogsten.” <<

PROJECT ZINTUIGBEÏNVLOEDING

Het project Zintuigbeïnvloeding wordt nog voor de zomer 2010 voortgezet met een aantal pilots. In deze pilots wordt de relatie tussen de bovenstaande zintuigprikkelingen en veiligheid uitgewerkt en geëvalueerd. De resultaten van de pilots worden begin 2011 ter beschikking gesteld.

Neem voor meer informatie over het project Zintuigbeïnvloeding en de pilots contact op met Bernadette Schomaker via bernadette.schomaker@hetccv.nl

Buurtnetwerkoeverleg geen doel, maar middel

DE BUURT ALS OPVOE

‘Liefde en aandacht is toch voordeliger’. Deze lijfspreuk van de interventie Thuis Op Straat (TOS) markeert het handelen van de TOS-professionals, pleinwerkers die zichzelf als mede-opvoeder zien. *Ron van Wonderen* en *Nanne Boonstra* van het Verwey-Jonker Instituut onderzochten hoe TOS samen met bewoners en professionele instellingen werkt aan het vergroten van de sociale veiligheid, leefbaarheid en (speel)klimaat in de buitenruimte.

door Ron van Wonderen en Nanne Boonstra

De auteurs zijn werkzaam bij het Verwey-Jonker Instituut.

De manier waarop met elkaar wordt omgaan in de buitenruimte in de buurt is van grote betekenis voor hoe bewoners de buurt beleven. Volgens de VROM-raad (2009) zijn ontmoetingen in de openbare ruimte een belangrijke voorwaarde voor sociaal vertrouwen en sociale samenhang in de buurt. Elkaar groeten is vaak al voldoende om een gevoel van veiligheid en sociale binding te creëren. De vraag is hoe we positieve omgangsvormen en ontmoetingen op straten en pleinen in buurten kunnen bevorderen. Het Verwey-Jonker Instituut heeft hier onderzoek naar uitgevoerd. Casus van dit onderzoek was de sociale interventie Thuis Op Straat (TOS) in Leiden, Schiedam en Amsterdam Noord. De TOS-aanpak richt zich op beschermende factoren voor gedrag van kinderen zoals die ook zijn terug te vinden binnen de sociale ontwikkelingsstrategie van *Communities that Care*. Dat zijn achter-eenvolgens: gezonde opvattingen en duidelijke

normen, binding, erkenning, kansen en vaardigheden. De doelstellingen van TOS hebben een duidelijke relatie met prestatievelen 1 (leefbaarheid in wijken) en 2 (preventief jeugdbeleid) van de wmo. Verschillende landelijke adviesorganen waaronder het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) bestempelen Thuis op Straat als beloftevolle interventie.

DE BUURT ALS OPVOEDINGSMILIEU

Naast het gezin en de school, wordt de buurt steeds meer gezien als een belangrijke en betekenisvolle context voor de socialisatie en de opvoeding van (jongere) bewoners. De WRR adviseerde reeds in 2003 in zijn advies aan de regering *Waarden, normen en de last van het gedrag* om de buurt als opvoedingsmilieu serieus te nemen. De relatie tussen opvoeding en de buurt wordt mooi geïllustreerd door de door de Raad van Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) geïntroduceerde begrippen ‘pedagogische infrastructuur’ en ‘buurtpedagoog’.

DINGSOMGEVING

Illustratie: Hans Sprangers

Het eerste begrip gaat over het netwerk van ouders, gezinnen, scholen, kinderopvanginstellingen, buurten, clubs en verenigingen. Zij nemen ieder een deel van de verantwoordelijkheid van de opvoeding voor hun rekening. In wijken met problemen ontbreekt het vaak aan een vanzelfsprekende gemeenschapszin waarop mensen kunnen vertrouwen. Voor kinderen in deze wijken is het van belang dat er een dergelijke goede pedagogische infrastructuur wordt opgebouwd. Het begrip buurtpedagoog is geïntroduceerd door hoogleraar pedagogiek Micha de Winter en staat model voor een herijking van het publieke domein als geheel. De publieke ruimte waarin de hedendaagse jeugd opgroeit, moet opnieuw met volwassenen worden gevuld. Steun en toezicht moeten hand in hand gaan. Het jeugd- en jongerenwerk speelt hierin volgens hem een belangrijke rol. De moderne jeugdwerker is volgens De Winter (2008) als buurtpedagoog 'een makelaar in respect'.

TOTAALBEELD

De TOS-pleinmedewerkers spelen een belangrijke rol in de pedagogische infrastructuur. Het gaat hierbij echter niet zo zeer om een algemene integrale aanpak, maar het leveren van maatwerk en snelle actie. De sociale professionals in de frontlinie op de pleinen signaleren kinderen die dreigen te ontsporen (kinderen in de knel) en melden deze kinderen of jongeren bij het buurtnetwerkoverleg (zogenoemde buurtnetwerken 0-12 jarigen). Bij dit overleg zitten vertegenwoordigers van basisscholen, politie, gemeente, GGD, jongerenwerk en opbouwwerk. De pleinwerkers zijn als het ware 'de ogen van de straat'. Zij zien en ervaren de kinderen op andere momenten dan andere partijen. Gezamenlijk zijn ze in staat om een totaalbeeld van de kinderen te schetsen (gedrag op school, gedrag thuis, gedrag in de openbare ruimte, crimineel gedrag). Als het nodig is, worden samenwerkingspartners bilateraal ingeschakeld (basisschool, wijkagent, jeugdzorg, gemeente).

Een belangrijk kenmerk is de functionaliteit van het professionele netwerk waar TOS deel van uitmaakt. Geen van de betrokken partijen heeft een monopoliepositie, ze hebben elkaar nodig om ervoor zorg te dragen dat kinderen niet ontsporen en dat problemen in de buurt in de kiem worden gesmoord. Professionals in de frontlinie (docenten, wijkagenten, TOS-medewerkers, opbouwwerk) weten elkaar snel te vinden, beschikken in veel gevallen over elkaars mobiele nummer. Het deel uitmaken van de formele overlegstructuur in wijken (maandelijks overleg binnen buurtnetwerk 0-12 jarigen), maakt het gemakkelijker elkaar ook op andere tijdstippen aan te spreken en signalen snel en adequaat door te geven.

Het aantal kinderen dat buiten durft te spelen, neemt toe

Als we de bevindingen over de effecten van de sociale buurtinterventie TOS samenvatten, dan is het effect vooral zichtbaar in het gedrag van kinderen, op het sociaal vertrouwen tussen bewoners en op de sociale veiligheid in de buurt. Dit wordt bevestigd door het feit dat het aantal kinderen dat durft buiten te spelen, toeneemt. Een aanwezigheid van minimaal drie keer in de week wordt op veel pleinen als noodzakelijk gezien om invloed te hebben op het gedrag. Een andere belangrijke voorwaarde om gedragsverandering te kunnen bewerkstelligen in de aanpak van TOS is dat er een vertrouwensrelatie is tussen de kinderen, jongeren en de werkers. Het werken aan vertrouwen kost tijd. TOS blijft daarom voor langere tijd (meerdere jaren) op een plein aanwezig om positieve veranderingen bij kinderen en in de buurt te bestendigen.

Daarbij krijgen ouders het vertrouwen dat hun kinderen veilig buiten kunnen spelen, waardoor er ook kinderen naar het plein komen die anders

binnen zouden zitten (vooral meisjes). Onduidelijk is voornamelijk of de effecten van de TOS-interventie zich ook uitstrekken naar het gedrag van de kinderen in andere sociale contexten dan de buurtpleinen.

In termen van hoogleraar samenlevingsopbouw Talja Blokland, kunnen we stellen dat het TOS lukt om de 'publieke familiariteit' rondom pleinen te vergroten. Het wantrouwen van kinderen en hun ouders over het gedrag van andere buurtbewoners in de buurt neemt af. TOS nodigt uit tot ontmoetingen die een positief effect hebben op sociale netwerkstructuren in de buurt. Korte ontmoetingen en ontmoetingen met een structureel karakter – Robert Putnam spreekt over bindend sociaal kapitaal (binnen groepen) en overbruggend sociaal kapitaal (tussen groepen) – dragen bij aan sociaal vertrouwen, sociale samenhang en leefbaarheid in de buurt. Door de aanwezigheid van de pleinprofessionals veranderden buurtpleinen van een 'onbetrouwbaar plein' met onduidelijke gedragsnormen, in een 'betrouwbaar en voorspelbaar plein' waar duidelijk is hoe kinderen en jongeren zich horen te gedragen. Pleinen dienen zo als belangrijke ontmoetingsplek voor verschillende generaties buurtbewoners en voor verschillende etnische groepen.

AANGRIJPINGSPUNTEN

Uit ons onderzoek blijkt dat sociale interventies zoals TOS in de openbare ruimte een prominente rol (kunnen) spelen in het vergroten van sociale veiligheid, bewonersparticipatie, het verbeteren van straat- en pleingedrag van kinderen en jongeren en het tegengaan van interetnische en intergenerationale spanningen. We zien drie aangrijpingspunten om de aanpak van TOS meer algemeen onderdeel uit te laten maken van pedagogische wijkaanpakken in andere steden.

Het eerste aangrijpingspunt is dat er geïnvesteerd moet worden in ambulante professionals in de openbare ruimte. Organisaties die zich (mede)

richten op de openbare ruimte in het algemeen en ambulante professionals in het bijzonder zijn om drie redenen van belang. Allereerst dragen ze bij aan het vergroten van de sociale cohesie, gevoelens van sociale veiligheid en kindvriendelijkheid van de openbare ruimte. Het ambulante karakter van de interventie maakt het mogelijk om 'mee te bewegen' met de straat. De intensiteit van de aanpak kan per plein verschillen en pleinen worden 'teruggegeven aan de buurt'.

Een tweede reden is dat pleinprofessionals het gebruikersniveau van openbare ruimten vergroten. Hierbij is het belangrijk om onderscheid te maken tussen verschillende leeftijdsgroepen en niveaus van participatie. Tot slot hebben pleinprofessionals een belangrijke signalerende taak en leveren ze door hun *streetwise knowledge* een meerwaarde in buurt-netwerkoverleggen. Het is van belang om ervoor te zorgen dat sociale professionals zichtbaar zijn, herkenbaar en op vaste tijden aanwezig zijn. Deze aanbeveling sluit aan bij de uitkomst van het onderzoek dat de sociale professionals langdurig aanwezig moeten zijn in de wijken en dat de activiteiten onderdeel uit moeten maken van een programmatische aanpak. Deze nadruk op presentie (zichtbaar, herkenbaar en op vaste tijden aanwezig zijn) en programmatisch werken staat tegenover praktijken van professionals die vanuit een bureau bezig zijn hun projectenwaaier af te werken. Een lange zittingstermijn van pleinprofessionals is een voorwaarde om een vertrouwensband op te kunnen bouwen met de doelgroep (kinderen, jongeren en volwassenen) om gedragsverandering te bestendigen.

Dit onderzoek heeft uitgewezen dat professionele netwerken in buurten zich onderscheiden in een hoge mate van functionaliteit. Buurt-netwerkoverleggen zijn geen doel op zich, maar een middel tot het verbeteren van de sociale cohesie en leefbaar-

heid in de buurt. De coalities tussen publieke organisaties in wijken zijn gestoeld op vertrouwen tussen professionals op management en uitvoerend niveau. Een lange zittingstermijn van buurtprofessionals is een belangrijke voorwaarde om samenwerkingsverbanden in wijken vitaal en functioneel te laten zijn. <<

THUIS OP STRAAT

TOS is een buurtgerichte interventie voor wijken waar het speel- en veiligheidsklimaat onder druk staat. TOS is ontstaan vanuit jarenlange praktijkervaring met buurt- en opbouwwerk. Zij heeft inmiddels een groot bereik onder kinderen tussen 6 en 19 jaar, veelal van allochtone herkomst.

Onder leiding van professionele TOS-werkers wordt een gericht aanbod van sport-, spel- en culturele activiteiten georganiseerd. TOS benadrukt veiligheid, plezier en het belonen van positief gedrag. Maar TOS vraagt ook respect en het houden aan gedragsregels.

TOS realiseert jaarlijks honderdduizenden 'kindcontacten', door middel van meer dan twaalfduizend activiteiten. Er wordt samengewerkt met onder andere scholen, speeltuinen, politie, bewoners(organisaties) en jongeren in de wijken. Ouders helpen bij activiteiten of houden toezicht.

Veiligheidszorg kan negatieve effecten hebben

PREVENTIE IS GEEN PAMPEREN

Voorkomen is beter dan genezen. Dat geldt ook in de veiligheidszorg, weten we al sinds de jaren tachtig. Maar het succes van criminaliteitspreventie brengt ook negatieve neveneffecten met zich mee, signaleert het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) in het Trendsignalement 2010.

door Lynsey Dubbeld

Lynsey Dubbeld is als trendanalist verbonden aan het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

Behoorde criminaliteitspreventie begin jaren tachtig nog niet tot de favorieten van de gemiddelde Scrabblespeler, inmiddels is het voorkómen van onveiligheid een vanzelfsprekendheid. De publieke en private investeringen in preventie zijn sterker gegroeid dan het bruto nationaal product, berichtte het CBS onlangs op basis van de cijfers over de uitgaven aan veiligheidszorg in 2002 en 2008. De dalende omvang van de gevangenispopulatie leidt inmiddels tot een structureel cellenoverschot in onze penitentiaire inrichtingen. En het lijstje preventieve methodieken waarover de praktijk anno 2010 kan beschikken, groeit gestaag. Wie dagelijks het veiligheidsnieuws monitort, zoals het CCV in het kader van zijn trendanalyse letterlijk doet, zal een ogenschijnlijk oneindige reeks nieuwe preventieve projecten, aanpakken en kennisinzichten spotten.

Het Trendsignalement 2010, een overzicht van honderd actuele ontwikkelingen in maatschappelijke veiligheid, geeft een goede indruk van de diversiteit en creativiteit van de Nederlandse

criminaliteitspreventie. Duidelijk is dat criminaliteitspreventie sinds de jaren tachtig, toen de commissie Roethof het onderwerp nadrukkelijk op de politieke agenda zette, gemeengoed is geworden. De naam van het programma dat de afgelopen jaren de basis vormde voor het veiligheidsbeleid van het kabinet Balkenende-IV, *Veiligheid begint bij Voorkomen*, spreekt wat dat betreft boekdelen. Daarnaast toont het Trendsignalement, naast ontwikkelingen in criminaliteit en onveiligheid, aansprekende voorbeelden van hedendaagse preventiestrategieën. Die variëren van bokslessen en buurtcoaches voor probleemjongeren tot kansenzones in achterstandswijken en gedragscodes om leefbaarheid te verbeteren.

Al die inzet op preventie heeft resultaten geboekt, laat het Trendsignalement 2010 ook zien. Om een aantal willekeurige voorbeelden te noemen: de normen voor inbraakwerendheid uit het Bouwbesluit 1999 zijn een effectief middel om inbraken te voorkomen, buurtbemiddeling sorteert in 70 procent van de gevallen effect, het Keurmerk Veilig Ondernemen wordt steeds vaker toegepast, en het enthousiasme voor lokaal alcoholbeleid in de strijd tegen uitgaansoverlast groeit.

Het aantal overvallen op winkels is sterk gestegen in 2009 / foto: Inge van Mill.

Tegelijkertijd wordt straatverlichting steeds slimmer (waardoor energiebesparing kan worden geboekt zonder dat onveiligheidsgevoelens toenemen), is voor de aanpak van graffiti een integrale methodiek ontwikkeld en hebben de Veiligheidshuizen waar wordt gewerkt aan de veelplegerproblematiek een landelijk dekkend bereik. Ook cijfermatig zijn er positieve ontwikkelingen te melden. De criminaliteitscijfers en onveiligheidsgevoelens dalen gestaag. Hoewel deze ontwikkelingen natuurlijk niet volledig kunnen worden toegeschreven aan preventie, lijkt er wel reden voor een feestje.

Een samenleving waarin het verzorgingsprincipe de boventoon voert, komt gevaarlijk dicht in de buurt van een controlestaat

Het Trendsignalement 2010 is, net als de editie van 2009, niet volledig in feeststemming gehuld. Dat heeft ten eerste te maken met de weerslag die de economische situatie nog altijd op onze veiligheid kan gaan hebben. De door velen voorspelde groei-spurt van vermogensdelicten lijkt vooralsnog uit te blijven, ook al zijn de overvallen op winkels en woningen vorig jaar explosief gestegen. Naarmate de economische situatie verslechtert, zou de druk op gemeente, politie, particuliere beveiliging en andere veiligheidsprofessionals kunnen toenemen. In dat geval is er geen reden om blindweg te vertrouwen op de gebaande paden van onze criminaliteitspreventie.

Daarnaast waarschuwt het Trendsignalement 2010 om een andere reden voor een al te groot optimisme over preventie. Toegepast in zijn meest extreme vorm kan het motto 'voorkomen is beter dan genezen' namelijk negatieve neveneffecten hebben. 'De positieve klank van preventie zet de deur wijd open voor allerhande controlerende technologieën

die misschien wel repressiever zijn dan het strafrecht', zei Hans Boutellier vorig jaar in een interview met SECONDANT. Met andere woorden: een samenleving waarin het verzorgingsprincipe de boventoon voert, komt gevaarlijk dicht in de buurt van een controlestaat.

SCHADELIJKE GEVOLGEN

De eerste zorgwekkende ontwikkelingen op dit terrein doen zich al voor, zullen lezers van het Trendsignalement 2010 merken. Denk bijvoorbeeld aan het almaar uitbreiden van burgemeestersbevoegdheden om risicjongeren in hun bewegingsvrijheid te beknotten, het gebruik van de Mosquito om hangjeugd én hun onschuldige leeftijdgenoten te verjagen, het weekendarrangement waarmee verdachten van geweldpleging dagenlang achter de tralies worden gezet, het uitwisselen van vertrouwelijke informatie tussen partijen die betrokken zijn bij een Bibob-procedure en de gestaag groeiende populariteit van allerlei semi-officiële misdaadwebsites en kliklijnen.

Hoe bruikbaar dit soort maatregelen ook kan zijn in de strijd tegen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens, een overenthousiaste of ongebreidelde toepassing zal waarschijnlijk meer kwaad dan goed doen. Zo bestaat het gevaar dat iedereen die afwijkt van de norm, als risicoburger wordt bestempeld. Met de landelijke Verwijsindex risicjongeren, waarin gegevens worden gebundeld van alle hulpverleninginstanties en justitiële organisaties die zich bezighouden met een jongere, wordt de registratie van dit soort risico's vergemakkelijkt en gestimuleerd. De privacygevoeligheid van dit soort ontwikkelingen ligt voor de hand. Daarnaast kunnen ze, wanneer er inschattings- of uitvoeringsfouten worden gemaakt, schadelijke gevolgen hebben voor de levensomstandigheden van onschuldige individuen. Denk aan onterechte uithuisplaatsingen, gezinsinterventies, vergunningweigeringen, verdachtmakingen of gebiedsverboden.

De onwil om in onze leefomgeving een zekere mate van onzekerheid, overlast of onveiligheid te accepteren is bijwijken uitermate productief

Het Trendsignalement waarschuwt ook dat een extreme focus op preventie kan leiden tot een algehele onzekerheidsintolerantie. Het maakbaarheidsgeloof mag dan al decennia geleden als mythe zijn afgeserveerd, op veiligheidsgebied verwachten we nog altijd dat we ons voor alle kwaad kunnen behoeden. Dat blijkt wel uit de publieke verontwaardiging over geweld in het busvervoer en het bewonersverzet tegen de komst van hostels in woonbuurten. De onwil om in onze leefomgeving een zekere mate van onzekerheid, overlast of onveiligheid te accepteren is begrijpelijk en bijwijken uitermate productief. Zo is de behoefte aan een schone en veilige buurt een belangrijke drijfveer voor burgerparticipatie in onze veiligheidszorg. Een alerte, kritische houding tegenover degenen die verantwoordelijk zijn voor een leefbare publieke ruimte kan dan ook gerust een burgerdeugd genoemd worden.

WILDGROEI

Maar een al te grote zorg om veiligheid kan uiteindelijk negatief uitpakken voor ons vermogen om verstandig te reageren. Zo kunnen gebeurtenissen zoals in Hoek van Holland en Apeldoorn leiden tot een buitenproportionele regulering van groot-schalige, publieke evenementen. En inmiddels heeft de roep om buitengewone opsporingsambtenaren die een aantal politieke taken kunnen overnemen al geleid tot een wildgroei aan toezichhouders en inspecteurs. Hun taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn inmiddels voor de gemiddelde burger onnavolgbaar.

In het huidige politieke klimaat is repressie een populaire strategie om snel te scoren – of het nu gaat om straatverboden, straatcoaches of straatcommando's. Vanuit dat perspectief kleef aan criminaliteitspreventie nogal eens het tintje van pampieren, pappen en nathouden. Toch is dat softe imago misleidend. Individuen kunnen met het oog op preventie geconfronteerd worden met ingrijpende maatregelen. En de risicomijdende strategieën die worden gevoed door de wens om onveiligheid te voorkomen, kunnen verregaande effecten hebben op de staat van ons publieke domein. Wat dat betreft had Meneer de Uil best een plaatsje verdiend in het Trendsignalement 2010. Wat was het niet deze tijdloze wijsneus die zei: alles waar tē voor staat ...? <<

Het signaleren, monitoren en publiceren van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van veiligheid en criminaliteitspreventie beschouwt het CCV als een van zijn kerntaken. Met deze trendanalyse, die onder andere in een jaarlijks Trendsignalement resulteert, houdt het CCV nieuwe ontwikkelingen in het oog om veiligheidsprofessionals te voorzien van inzichten waar ze (nog beter) mee aan de slag kunnen. Het Trendsignalement doet ook verslag van actuele praktijkontwikkelingen die van belang zijn voor toekomstig beleid en wetgeving. De publicatie is gratis opvraagbaar en te downloaden bij het CCV via www.hetccv.nl/webwinkel

In het centrum van Hoogeveen was er een breed draagvlak onder ondernemers om gezamenlijk een Bedrijven Investeringszone op te richten / foto: Pallieter de Boer.

‘ZELFS DE PROFITEUR DOET MEE AAN SCHOON, HEEL EN VEILIG’

Bedrijfsleven

Vandalisme, agressie, winkeldiefstallen en overvallen. De criminaliteit in het bedrijfsleven kent vele vormen. Menig ondernemer neemt dan ook de nodige maatregelen, zoals de aanschaf van beveiligingscamera's. Met de Experimentenwet Bedrijven Investeringszones heeft hij nu ook de mogelijkheid om samen met zijn ondernemerscollega's te investeren in een aantrekkelijke en veilige bedrijfsomgeving. Wel moet eerst aan een aantal voorwaarden worden voldaan.

door Sandra Put

De auteur is werkzaam als journalist bij KEPCOM Creatieve Communicatie.

Een aantrekkelijk en veilig ondernemersklimaat gaat verder dan het bedrijf alleen. Ook buiten de zaak moet worden geïnvesteerd in schoon, heel en veilig. Als de bedrijfsomgeving op orde is, wordt het gebied voor menig crimineel en vandaal onaantrekkelijk. Met de komst van de Experimentenwet Bedrijven Investeringszones (BIZ) kunnen ondernemers nu besluiten om met elkaar te investeren in de bedrijfsomgeving. Door gezamenlijk geld te 'sparen' en vervolgens uit te geven aan onder andere het verwijderen van graffiti,

het plaatsen van meer prullenbakken, het verbeteren van de toegangswegen en het zorgen voor goede verlichting, kunnen de aantrekkelijkheid van een gebied en het sociaal veiligheidsgevoel worden vergroot. "Het oprichten van een Bedrijven Investeringszone is een perfect middel om met elkaar voor de bedrijfsomgeving te zorgen", stelt Anne Volkers, secretaris Criminaliteitsbeheersing en Veiligheid bij VNO-NCW/MKB-Nederland. De ondernemersorganisatie VNO-NCW nam samen met het ministerie van Economische Zaken (EZ), MKB-Nederland en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) het initiatief de BIZ-wetgeving te realiseren. De BIZ was daarvoor al op de landelijke politieke agenda gezet door het Platform Binnenstadsmanagement.

“De wet maakt het voor gemeenten mogelijk om op initiatief van ondernemers tijdelijk, tot 1 juli 2015, in een bepaald gebied belasting te heffen”, legt Volkers uit. “Deze zogeheten BIZ-bijdrage wordt weer uitgekeerd als subsidie aan de ondernemers, die daarmee extra voorzieningen binnen hun gebied kunnen financieren. De terminologie ‘subsidie’ is overigens wat ongelukkig, het gaat tenslotte om het eigen geld van de ondernemers, maar het is de enige fiscale manier waarmee het mogelijk is de heffing een-op-een aan hen terug te geven.”

EVALUATIES

De Experimentenwet BIZ is op 1 mei 2009 in werking getreden. De wet vervalt per 1 januari 2015, maar als uit de evaluaties blijkt dat de BIZ succesvol is, kan er een definitieve wet voor in de plaats komen. “Op dit moment lopen er ongeveer zestig initiatieven in 35 gemeenten”, aldus Volkers. “Acht initiatieven zijn inmiddels officieel een BIZ geworden. Nog tot 1 mei 2011 kunnen er nieuwe Bedrijven Investeringszones worden opgericht. Het is de bedoeling dat de wet in 2012 voor het eerst wordt geëvalueerd.”

Het ministerie van Economische Zaken heeft het onafhankelijke organisatieadviesbureau Berenschot opdracht gegeven de evaluatie uit te voeren. Met een jaarlijkse enquête onder ondernemers en gemeenten, het houden van ‘boardroomsessies’ met betrokkenen, documentonderzoek en het volgen van tien opgestarte Bedrijven Investeringszones, wordt onder meer antwoord gegeven op de vraag of het nieuwe instrument positief bijdraagt aan het lokale ondernemersklimaat en maatschappelijke kwesties. “Er is een duidelijke relatie tussen achterstallig onderhoud en criminaliteit en overlast”, zegt Volkers.

“Ik verwacht dan ook dat de evaluaties positief zullen zijn, want met de BIZ pakken de ondernemers met elkaar problemen als verloedering aan.”

“De BIZ is zo vormgegeven dat het vooral voordelen kent: het instrument is van, voor en door ondernemers”

Volkers weet ook dat een groot deel van de Nederlandse ondernemers heeft zitten wachten op een instrument als de BIZ. “Er is grote behoefte om verbeteringen aan te brengen in de eigen bedrijfsomgeving. Dat gebeurde ook al via instrumenten als ondernemersfondsen en de onroerendesaakbelasting, maar daar kleven nogal wat nadelen aan. De OZB kun je bijvoorbeeld niet gebiedsgericht inzetten, ondernemersfondsen zijn juridisch gezien vaak heel complex en in samenwerkingsverbanden als het Keurmerk Veilig Ondernemen kan een evenwichtige verdeling van de lasten lastig zijn. De BIZ is zo vormgegeven dat het vooral voordelen kent: het instrument is van, voor en door ondernemers. Zij beslissen wat er in hun plan van aanpak staat en daarmee in de gemeentelijke verordening. Daarnaast is de BIZ gebiedsgericht, zijn er geen hoge uitvoeringskosten en is er een wettelijke basis.”

Bijkomend voordeel van de BIZ is volgens Volkers de aanpak van *freeriders*, ondernemers die zich niet aansluiten bij een ondernemersvereniging en zo niet meebetalen aan collectieve activiteiten, maar wel meeprofiteren. “In Engeland bestond ruim tien jaar geleden al het zogenoemde Business Improvement District met als doel de free-

riders-problematiek aan te pakken. Onze BIZ lijkt erop, maar het aanpakken van de freeriders zien wij als een mooi neveneffect. Het eerste doel van de BIZ is en blijft het verbeteren van de bedrijfsomgeving om zo criminaliteit tegen te gaan en de winkelgebieden aantrekkelijker te maken voor het publiek.”

DRAAGVLAKMETING

Toch lijkt het nieuwe wettelijke instrument ook een nadeel te kennen. Om tot een BIZ te komen moet de gemeentelijke verordening een draagvlakmeting doorstaan. Daaraan moet vijftig procent van de ondernemers uit de zone meedoen en twee derde van hen moet vóór de BIZ stemmen. Inmiddels is gebleken dat een groot deel van de draagvlakmetingen die al hebben plaatsgevonden, een negatieve uitslag hebben. “De precieze reden daarvan is ons nog niet bekend”, zegt Jaap Berends, beleidsmedewerker Economische Zaken bij de VNG. “We moeten de cijfers nog goed evalueren. Wat wel opvallend is, is dat in ene stad alle BIZ-initiatieven zijn afgeketst, terwijl in de andere stad alle draagvlakmetingen juist positief waren.”

“Er zullen altijd ondernemers zijn die het niet willen, maar wij vermoeden dat er ook andere oorzaken aan ten grondslag liggen”

Berends noch Volkers vermoedt dat de negatieve uitslagen van de draagvlakmetingen komen doordat veel ondernemers het niet zien zitten deel te nemen aan de wettelijke verplichte heffing. “Nee, natuurlijk zullen er altijd ondernemers zijn die het niet willen, maar wij vermoeden dat er ook andere

oorzaken aan ten grondslag liggen”, zegt Berends. “Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat er sprake is van een te lage opkomst, doordat er te weinig aan promotie is gedaan. In andere gemeenten hebben de ondernemers misschien een te zwaar programma samengesteld en is het beter als ze beginnen met een of twee onderwerpen die ze willen aanpakken. Dan is de heffing lager en kunnen ondernemers in het gebied eerst kijken wat ze vinden van de BIZ.”

Wanneer een draagvlakmeting in een gebied negatief uitvalt, betekent dat volgens Berends dan ook niet dat een BIZ er definitief nooit zal komen. “De initiatiefnemers kunnen het altijd opnieuw proberen. Ze kunnen hun plan van aanpak aanpassen, zorgen voor meer publiciteit en ondernemers die tegen waren misschien persoonlijk benaderen om ze alsnog te overtuigen van de winst die een BIZ oplevert. Het opstarten van een BIZ kost de ondernemers overigens best veel energie”, geeft Berends toe. “Er komt veel bij kijken. Het is een lange procedure, maar als er in het voortraject veel en duidelijk wordt gecommuniceerd over wat de bedoeling is, dan kan het vervolg – het vaststellen van de verordening door de gemeenteraad – soepel verlopen. Al met al is er zeker een half jaar nodig om van plan van aanpak tot een verordening te komen die voldoende draagvlak kent.”

VOORWAARDEN

“Veel tijd en energie kost het zeker”, zegt ondernemer Roeland Hup van een grotere winkelketen. Hij was zelf betrokken bij de oprichting van de eerste BIZ van Nederland. In zijn gemeente Hoogeveen stemde 79,5 procent van de ondernemers die meededen aan de draagvlakmeting, voor invoering van de BIZ. “Maar voor we zover waren, hebben we heel wat moeten doen.” Een van de voorwaarden van de BIZ >>

(zie kader) is dat de ondernemers zelf met een plan van aanpak komen en een speciale vereniging of stichting oprichten. “Wij hebben de Stichting Centrummanagement in het leven geroepen. Met deze stichting en 25 ambassadeurs, van wie ik er een was, hebben we de ruim vierhonderd ondernemers in het centrum bezocht om tekst en uitleg te geven over de invoering van de BIZ en de plannen van de Stichting Centrummanagement.” Hup geeft aan dat de gemeente de ondernemers erg goed heeft geholpen. “We hebben een centrummanager kunnen aanstellen die het eerste jaar draait op kosten van de gemeente. En met de gemeentelijke initiator hebben we een goede begroting op kunnen stellen. Ik denk dat zo'n samenwerking tussen ondernemers en gemeente echt nodig is om tot een BIZ te kunnen komen.”

Het mooiste van de BIZ vindt Hup dat met de verplichte heffing nu ook de profiteurs meebetalen aan een schone, veilige omgeving. “Want wat heb ik mij de laatste jaren geërgerd aan de freeriders. Zelfs om de intocht van Sinterklaas hadden we ellende. Sommige ondernemers weigerden mee te betalen en dat vonden anderen natuurlijk oneerlijk. Daar is met de BIZ nu ook een eind aan gekomen. Iedereen betaalt een bijdrage die is gebaseerd op de WOZ-waarde van de onderneming, dat varieert van 400 tot 1500 euro per jaar. Daarvan kunnen we de activiteiten op elk gebied uitvoeren die we in onze begroting hebben opgenomen. Zo kunnen we tenminste zonder problemen Sinterklaas, de kerstman en de paashaas langs laten komen.”

OVEREENKOMST

Anne Volkers benadrukt dat de BIZ niet voor commerciële doeleinden is bedoeld en evenmin voor sinterklaasintochten. “Natuurlijk dragen activiteiten als deze ook bij aan

een grotere aantrekkelijkheid van een gebied. Maar als voorwaarde voor de BIZ moet er met het plan van aanpak worden geïnvesteerd in activiteiten gericht op het bevorderen van de leefbaarheid, de veiligheid, de ruimtelijke kwaliteit of op een andere medepubliek belang in de openbare ruimte.” Volkers raadt ondernemers aan om in de plannen altijd een Service Level Agreement op te nemen. “De BIZ is namelijk alleen bedoeld om extra dingen te doen bovenop het bestaande dienstenniveau. Als normaal gesproken het vuilnis één keer per week wordt opgehaald, dan gaan ondernemers pas betalen als besloten wordt dat een keer extra te doen. Als dat niet zo zou zijn, dan wordt een BIZ direct om zeep geholpen.”

Dat is ook precies wat er in Hoogeveen is afgesproken. “De gemeente heeft ons ook al een voorschot gegeven van het geld dat we uiteindelijk terugkrijgen”, zegt Hup. “We kunnen dus al gaan investeren. Onze drie werkgroepen Evenementen, Beheer en Visie zitten dan ook niet stil. We gaan de graffiti aanpakken, zorgen voor nieuwe feestverlichting en meer prullenbakken. Ja, dat zal volgens ons zeker bijdragen aan een aantrekkelijker en veiliger bedrijfsomgeving. De werkgroepen sturen aan en grijpen ook in bij conflicten. Bijkomend voordeel van de BIZ is trouwens dat we nu met de gemeente om tafel zitten. We hebben vaste contactpersonen gekregen, onder wie de gemeentelijke initiator binnenstad. Hierdoor is het een stuk makkelijker is geworden om bij nieuwe ideeën de juiste ingang te vinden. Ik merk om mij heen dat de meeste ondernemers tevreden zijn met de BIZ. We raden het ondernemers in andere gemeenten absoluut aan. Je moet alleen een lang traject zien te doorstaan. Dat vraagt veel geduld, energie en betrokkenheid, maar uiteindelijk levert het nog meer op.” <<

BIZ IN EEN PAAR STAPPEN

Om tot een Bedrijven Investeringszone te komen moeten ondernemers een aantal stappen doorlopen. Het begint met een plan waarin de activiteiten staan vermeld die bijdragen aan het verbeteren van de aantrekkelijkheid en veiligheid van een bepaald gebied. De initiatiefnemers bespreken hun plannen met de overige ondernemers in de zone. Zodra het plan duidelijk is, vindt er overleg plaats met de gemeente. Als er een breed draagvlak is bij de ondernemers en de gemeente heeft aangegeven mee te willen werken, moeten de ondernemers een vereniging of stichting oprichten. Om de verordening te kunnen vaststellen, moet eerst een uitvoeringsovereenkomst tussen de vereniging/stichting en gemeente worden getekend. De gemeenteraad stelt de verordening vervolgens vast, waarin onder meer het beoogde gebied, de activiteiten, de bijdrageverplichting en het tarief staan beschreven. Na de vaststelling vindt er een draagvlakmeting plaats onder de ondernemers in de zone. Bij voldoende draagvlak treedt de verordening in werking. Alle ondernemers zijn daarmee verplicht de heffing te betalen. De hoogte van de heffing is afhankelijk van de WOZ-waarde van het bedrijf of is als een vast bedrag vastgesteld. De vereniging/stichting krijgt het geld weer terug via een subsidie en kan daarmee de plannen uitvoeren. Als betrokken ondernemers door gewijzigde omstandigheden of om andere redenen de BIZ toch niet ideaal vinden, dan kunnen zij een jaar na invoering vragen om een nieuwe draagvlakmeting.

Voor meer informatie: www.biz-nl.nl

TOCH EEN BEETJE GIDSLAND

Nederland is een relatief welvarend land. Het investeert veel in veiligheidsbeleid, misdaadpreventie en reclassering. Meer dan andere landen. Hierbij wordt bij voorkeur gewerkt met maatregelen waarvan wetenschappelijk is bewezen dat ze de criminaliteit terugdringen. Zulke maatregelen worden, waar mogelijk, landelijk ingevoerd. Een mooi voorbeeld is het Politiekeurmerk Veilig Wonen en de opname van sociale veiligheidsnormen in het Bouwbesluit. Evaluatieonderzoek laat zien dat deze aanpak heeft geleid tot een landelijke daling van het aantal woninginbraken. Mooi, mooi, mooi. Is Nederland toch nog ergens gidsland in.

Maar als de Nederlandse preventieve aanpak zo succesvol is, dan zou je verwachten dat er hier inmiddels minder mensen in de gevangenis zitten dan

Jan van Dijk is hoogleraar Victimologie en Menselijke Veiligheid aan de Universiteit van Tilburg.

elders. Dit lijkt echter niet zo te zijn. Volgens de laatste opgave van de alom geciteerde statistieken van de Raad van Europa zaten er in 2007 per 100.000 inwoners 113 mensen in een Nederlandse gevangenis. Dat is een stuk minder dan twee jaar eerder. Toen waren het er namelijk nog 134. Dit zou er op kunnen wijzen dat misdaadpreventie inderdaad begint te lonen. De criminaliteit daalt in Nederland al jaren op vele fronten fors en dat leidt nu tot leegstand in de gevangenissen. Kassa voor de Nederlandse schatkist. En een voorbeeld voor onze buurlanden waar van een daling van het aantal gevangenen nog weinig valt te bespeuren.

Echter, de vergelijking van de *hoogte* van het aantal gevangenen per 100.000 met die in naburige landen valt voor Nederland ongunstig uit. Het aantal gevangenen mag dan in Nederland aan het dalen zijn, het waren er in 2007 nog wel aanzienlijk meer dan in bijvoorbeeld België (95), Frankrijk (100), Duitsland (95) en Italië (85), om over de Scandinavische landen en Zwitserland maar niet te spreken (gemiddeld 70). Oftewel, ondanks onze preventieve inspanningen belanden er in Nederland niet minder mensen in de gevangenis dan bij de burens maar juist meer. Een pijnlijk gegeven. En allerm minst reclame voor de Nederlandse aanpak.

Maar kloppen die gevangenisstatistieken van de Raad van Europa wel? Hoe is het mogelijk dat Nederland lege cellen verhuurt aan Vlaanderen terwijl er hier relatief meer mensen in de gevangenis zitten? En is Nederland echt zoveel crimi-

neler en/of punitiever dan Frankrijk en Duitsland? Zijn die gevangencijfers wel goed vergelijkbaar? Na enig heen en weer ge-mail, blijkt dat de cijfers die de Raad van Europa voor Nederland publiceert inderdaad, zoals ik bevroedde, veel te hoog zijn. Meegenomen zijn personen die in vreemdelingenbewaring zitten en minderjarigen die in een jeugdinrichting verblijven op grond van een civielrechtelijke maatregel. Deze categorieën voldoen niet aan de definitie van gevangenen die de Raad van Europa hanteert. Andere landen laten deze categorieën dan ook buiten beschouwing. Als je deze categorieën er bij Nederland aftrekt, blijken er slechts 88 mensen per 100.000 inwoners op grond van een strafvonnis in een Nederlandse gevangenis of TBS-kliniek te zitten. Dit cijfer ligt niet hoger maar lager dan de vergelijkbare cijfers van de meeste andere Europese landen. Aangezien het aantal gevangenen in Nederland sterker daalt dan waar ook, is de conclusie gewettigd dat het aantal gevangenen per 100.000 inwoners in Nederland thans beduidend lager ligt dan gemiddeld in West Europa.

Inzetten op *crime prevention* blijkt dus wel degelijk te lonen. Het leidt op termijn inderdaad, zoals gehoopt, tot minder misdaad en minder gevangenen. Nederland kan zich laten voorstaan op een relatief efficiënte en humane aanpak van de veelvoorkomende criminaliteit. Toch een beetje gidsland dus. Wel voortaan de enquêtelijsten van de Raad van Europa correct invullen, a.u.b. <<

Buitenlandse berichten

BRITSE PROSTITUANT NIET VOOR ÉÉN GAT TE VANGEN

Klanten van illegale prostituees zouden binnenkort wel eens strafbaar kunnen worden gesteld. Met hun gedrag houden ze namelijk misstanden in de sector, zoals uitbuiting en mensenhandel, in stand. Dat staat in het wetsvoorstel Regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche, dat waarschijnlijk nog dit jaar door de Tweede Kamer wordt behandeld. De strafbaarstelling van afnemers van illegale prostitutie is een van de maatregelen waarmee het kabinet Balkenende IV onder andere een einde wilde maken aan dubieuze escortdiensten in hotels en Chinese massagesalons. De nieuwe prostitutiewet voorziet ook in een registratieplicht voor prostituees en een vergunningplicht voor alle seksbedrijven.

Welke wapens doeltreffend zijn in de strijd tegen misstanden in de prostitutiewereld is niet eenvoudig te bepalen, blijkt uit een recent literatuuronderzoek van het Britse ministerie van Binnenlandse Zaken. Vier onderzoekers bekeken bijna 200 Engelstalige studies die sinds de jaren negentig zijn verschenen. Tot een eenduidige conclusie over effectieve interventies komen ze niet. Zo kan *naming & shaming* de aard van prostitutiediensten veranderen, bijvoorbeeld wanneer straatprostituees zich op de escortsector gaan richten, maar is er weinig bewijs dat dit de omvang van de markt als zodanig verkleint. Bovendien bestaat het risico dat prostitutie, naarmate de klantenkring harder wordt aangepakt, steeds meer verborgen en ondergronds wordt – en dat pakt uiteindelijk alleen maar negatief uit voor prostituees die toch al het gevaar lopen te worden mishandeld of uitgebuit. In *Tackling the demand for prostitution* rapporteren de onderzoekers ook gemengde resultaten

over andere pogingen om invloed uit te oefenen op de vraagzijde. *Road management schemes* waarmee *kerb crawlers* (automobilisten die rosse buurten doorkruisen om prostituees aan te spreken) worden ontmoedigd, blijken bijvoorbeeld wel straatprostitutie te kunnen verminderen, maar boeken vanwege verplaatsingseffecten op de lange termijn geen succes. En educatieve benaderingen – zoals de John schools waar ervaringsdeskundigen prostitutiebezoekers wijzen op de morele, maatschappelijke en juridische consequenties van hun gedrag – veranderen slechts attitudes en niet het gedrag.

Een mogelijke verklaring voor de matig effectieve interventies zoeken de onderzoekers in de complexe, uiteenlopende achtergronden en motieven van prostitutieklienten. Er is niet één enkele reden

aan te wijzen waarom mannen prostituees bezoeken, bleek in 2008 al uit een quickscan onder bezoekers van de Amsterdamse Wallen (*Klanten van raamprostitutie en seksclubs in Amsterdam, DSP*). En dat heeft directe implicaties voor de probleembenadering. Zo kan intensief politietoezicht waarmee de arrestatiekans wordt vergroot, impact hebben op het gedrag van mannen die bang zijn om ontdekt te worden. De groep mannen die dwangmatig prostituees bezoekt, is daarentegen moeilijk tot gedragsverandering te brengen. En zo trekt *Tackling the demand for prostitution* uiteindelijk toch een eenduidige conclusie, namelijk dat voor het beïnvloeden van de vraagkant een one-size-fits-all-benadering niet werkt. << Lynsey Dubbeld is werkzaam bij het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

Illustratie: Hans Sprangers

CCV-nieuws

VEILIG ROND EN IN SCHOOL

Enkele scholen voor voortgezet onderwijs in Rijswijk hebben vorige maand als eerste in Nederland het VRIS-certificaat ontvangen. VRIS staat voor Veilig Rond en In School; een stappenplan waarmee scholen op eenvoudige wijze gestructureerd kunnen werken aan veiligheid.

De VRIS-aanpak is nu, na de uitreiking van de eerste certificaten, ondergebracht bij het CCV. Het CCV ontwikkelt de aanpak verder, is landelijk aanspreekpunt en maakt het instrument breed beschikbaar.

Kijk voor meer informatie op: www.hetccv.nl/vris

POLITIEKEURMERK

Het CCV heeft voor gemeenten een digitaal stappenplan Politiekeurmerk Veilig Wonen (PKVW) ontwikkeld. Het stappenplan is een leidraad voor gemeenten om het PKVW binnen vijf stappen in te voeren in de eigen organisatie en om de uitvoering af te stemmen met partners. Naast het stappenplan is de brochure *PKVW voor gemeenten* verschenen. Deze publicatie geeft een toelichting op het PKVW en de rol van gemeenten bij de implementatie ervan.

Tevens is het stappenplan 'PKVW-erkend bedrijf worden' gelanceerd. Dit stappenplan beschrijft in drie stappen hoe bedrijven PKVW-erkend kunnen worden. In stap vier staat wat het betekent om daadwerkelijk aan de slag te gaan als PKVW-erkend bedrijf.

Kijk voor meer informatie op: www.politiekeurmerk.nl

HANDHAVINGSKRANT

De eerste Handhavingskrant van 2010 is uit. Het nieuwste nummer staat onder meer stil bij ANPR: Automatic Number Plate Recognition. Het automatisch herkennen en registreren van nummerplaten houdt beloften in voor de opsporing van strafbare feiten. Maar voor het bewaren van gegevens van passerende voertuigen is wel een aanpassing van de wet nodig.

De Handhavingskrant wordt sinds december 2009 uitgegeven door het CCV. Stak het eerste nummer nog in een justitiejasje, dit nummer is aangekleed volgens de stijl van het CCV.

Kijk voor meer informatie op: www.hetccv.nl/publicaties

REGIE OP VEILIGHEID EFFECTIEF?

Met de publicatie *Regie op veiligheid effectief?* blikken het CCV en de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP) terug op dit gelijknamige congres dat eind 2009 plaatsvond. De uitgave presenteert de nodige informatie, kennis, inzicht en opvattingen over de zin en onzin van een wettelijke regierol op veiligheid voor gemeenten.

Al enige jaren heeft het ministerie van BZK een wet in voorbereiding om de regierol van gemeenten te verankeren, in het kader van de integrale aanpak van overlast en criminaliteit. Het belang hiervan en de actualiteit waren voor het CCV en de SMVP de reden om het congres 'Regie op veiligheid effectief? De zin en onzin van een wet op de regierol van gemeenten' te organiseren.

Kijk voor meer informatie op: www.hetccv.nl/webwinkel

JEUGD EN VEILIGHEID

De nieuwe website Wegwijzerjeugdveiligheid.nl biedt gemeenten informatie om jeugdproblematiek aan te pakken. Op de site komen onderwerpen aan de orde als alcohol en drugs, overlastgevende jongeren, hangjongeren, uitgaansgeweld en veiligheid op school.

Op de website staat een stappenplan om een lokaal of regionaal project op te zetten, met veel voorbeelden uit de praktijk. Daarnaast biedt de site een overzicht van landelijk beleid, wetgeving en onderzoeksresultaten. De website is tot stand gekomen uit samenwerking tussen de ministeries van BZK en Justitie, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het CCV.

Kijk voor meer informatie op:
www.wegwijzerjeugdveiligheid.nl

KVO-MONITOR

Veiligheid neemt toe op bedrijventerreinen en winkelgebieden die zijn voorzien van het Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO). Dat is de algemene uitkomst van de tweejaarlijkse KVO-monitor naar ervaringen van ondernemers met het keurmerk. Het aantal ondernemers dat slachtoffer wordt van een vorm van criminaliteit neemt na invoering van het keurmerk af met gemiddeld 5 à 10 procent.

Kijk voor meer informatie: www.hetccv.nl/kvo

Colofon

SECONDANT is een uitgave van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). Het tijdschrift is een voortzetting van SEC: tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie. Met ingang van 2005 is de naam gewijzigd in SECONDANT, waarmee het *ondersteunen* van betrokkenen op het gebied van criminaliteitspreventie en veiligheid en *informer*en over kennis en ontwikkelingen op het gebied van de criminaliteitspreventie en veiligheid wordt bedoeld. SECONDANT wil voor eenieder die werkzaam is op het terrein van de criminaliteitspreventie en veiligheid een medium zijn voor praktische en actuele informatie over de praktijk van criminaliteitspreventie. Ook wil SECONDANT deskundigheid bevorderen en nieuwe ideeën op het gebied van criminaliteitspreventie genereren. Hoofddoel is: het bijdragen aan de *implementatie* van criminaliteitspreventie in brede zin, door te informeren over initiatieven en ontwikkelingen op het brede terrein van de criminaliteitspreventie. Hierbij vormen (wetenschappelijke) onderzoeksbevindingen ten aanzien van bewezen effectieve methoden, best practices en evaluatieonderzoek de leidraad. Bijdragen staan in het teken van inhoudelijke objectiviteit en kritische oordeelsvorming. Opname van een artikel in het tijdschrift betekent niet dat de inhoud ervan het standpunt van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid weergeeft. SECONDANT verschijnt vijf maal per jaar (waaronder een dubbeldik zomernummer) in een oplage van 20 000.

REDACTIERAAD

A.C. Berghuis (ministerie van Justitie, DGRR), M.G.W. den Boer (Politie-academie), H.B. Boutellier (Verwey-Jonker Instituut), R. Crommelin (Verbond van Verzekeraars), I. Haisma (Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, voorzitter), B. Jansen (ministerie van Justitie, DSP), P.H. van der Laan (NSCR), Hans Nelen (Universiteit Maas-tricht), C. de Ruiter (Trimbos Instituut), K. Wittebrood (SCP).

KERNREDACTIE

F. Beijaard (WODC), M. Eysink Smeets (Hogeschool INHOLLAND), P.P.H.M. Klerks (Politieacademie), M.M. Veelders (ministerie van BZK, DGV/IV), P. Versteegh (Politie Haaglanden), A.B. Volkers (VNO-NCW), M. de Vroege (Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid), J.J. de Waard (ministerie van Justitie, DGRR).

REDACTIE

A. Hakkert (uitgever/redacteur).
R. Keus (eindredacteur)

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid
Redactie SECONDANT
Postbus 14069
3508 SC Utrecht
Telefoon (030) 751 67 21
Fax (030) 751 67 01
E-mail: secondant@hetccv.nl

VORMGEVING

VormVijf, Den Haag.

DRUK

Artoos Communicatiegroep bv.

SLUITINGSDATUM KOPIJ

Kopij voor SECONDANT 24-3/4 (juli-augustus 2010) dient uiterlijk 14 mei 2010 in het bezit van de redactie te zijn. Ongevraagde kopij kan plaatsing worden geweigerd.

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE:

Wim Bernasco, Nanne Boonstra, Saskia Dijkstra, Lynsey Dubbeld, Jan van Dijk, Yvonne van der Heijden, Thessa Kooistra, Sandra Put, Syan Schaap, Ron van Wonderen.

Artikelen, bijdragen en/of reacties kunnen in overleg met de redactie worden geplaatst. Auteurs die een bijdrage leveren, geven tevens toestemming de bijdrage te publiceren op de website van het CCV.

Er bestaat geen enkele relatie tussen op foto's afgebeelde personen en de inhoud van de artikelen, tenzij in een fotobijchrift uitdrukkelijk anders is vermeld.

AANWIJZINGEN VOOR AUTEURS

SECONDANT wil voor eenieder die werkzaam is op het terrein van de criminaliteitspreventie en veiligheid een medium zijn voor praktische en actuele informatie over de praktijk van criminaliteitspreventie. Bijdragen moeten daarom prettig leesbaar zijn – zij zijn in heldere en voor eenieder toegankelijke bewoordingen gesteld. Tegelijk worden bijdragen getypeerd door inhoudelijke objectiviteit en kritische oordeelsvorming en is er ruimte voor diepgang en analyse. Waar nodig moeten onbekende begrippen worden uitgelegd. Voor de praktijk vormt de praktische bruikbaarheid de rode draad, ook in achtergrondbeschouwingen. Dat betekent concreet dat auteurs in bijdragen erop gespitst moeten zijn om succes- en faalfactoren, leerervaringen, tips voor de praktijk (*do's and don'ts*) en dergelijke te beschrijven. Omvang Crimi-trends, interview en reportage in overleg, overige bijdragen: 1500 woorden. Noten alleen bij grafieken en tabellen. Voor de toegankelijkheid moeten inhoudelijke noten worden vermeden, evenals een bronnenoverzicht aan het eind van het artikel.

ISSN 1574-5732

ABONNEMENTENADMINISTRATIE

Abonnementen zijn gratis. Aanvragen voor abonnementen, alsmede het doorgeven van wijzigingen in de adressering kunnen uitsluitend schriftelijk worden ingediend, onder vermelding van NAW-gegevens alsmede functie en organisatie/instelling.

Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Redactie SECONDANT, Postbus 14069, 3508 SC Utrecht.

E: abonnementensecondant@hetccv.nl

SECONDANT

Tijdschrift van het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid

Voor actuele informatie kunt u zich abonneren op onze digitale nieuwsbrieven.
Meldt u aan via: www.hetccv.nl

Op de websites van het CCV vindt u ook een uitgebreide en actuele agenda.

Stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV)
draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door het stimuleren van
publiek-private samenwerking, actieve kennisdeling van de veiligheidspraktijk
en kwaliteitsontwikkeling van instrumenten en regelingen.